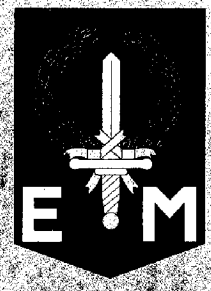

T79 H25 +

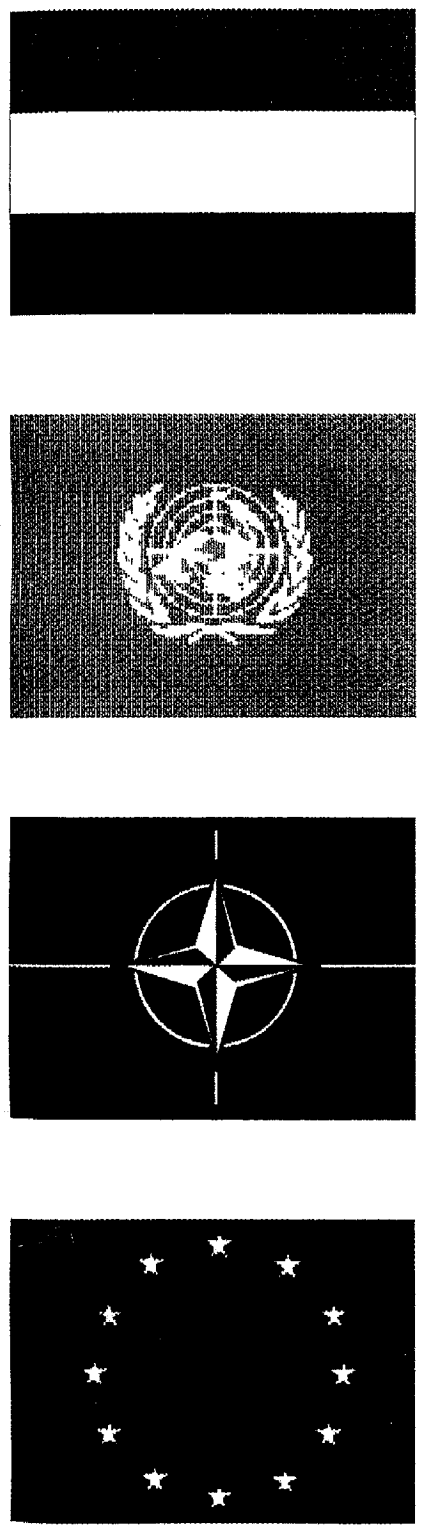

INFO-SCOOP

INL
003030
3
19

INHOUDSOPGAVE

VAN DE REDACTIE	2
COLOFON;	2
GEBEURTENISSEN IN VOORMALIG JOEGOSLAVIË VAN 16 T/M 30 OKTOBER	3
BESTAND HOUDT STAND?	3
KROATIË	3
SERVIË	4
BOSNIË-HERCEGOVINA POLITIEK	4
BOSNIË-HERCEGOVINA MILITAIR	5
NOORD-BOSNIË-HERCEGOVINA	6
OOST-BOSNIË-HERCEGOVINA	7
CENTRAAL-BOSNIË-HERCEGOVINA	7
VERENIGDE NATIES/ EUROPESE UNIE/ NAVO	7
NEDERLANDSE MILITAIRES	8
GEBEURTENISSEN IN ANGOLA VAN 13 OKTOBER TOT 25 OKTOBER	9
VN MAKEN BALANS OP	9
SAVIMBE BETUIGT SPIJT	9
ZUID-AFRIKAANSE HUURLINGEN	9
AANSLAG OP GENERAAL BEN-BEN	9
COMMANDANT CABINDA-FRONT KOMT OM BIJ ONGELUK	10
FRANKRIJK ZEGT ECONOMISCHE STEUN TOE	10
LANDBOUWSAMENWERKING MET NAMIBIË	10
ONTSLAG MINISTER VAN HANDEL	10
DEMNING-DETACHEMENT VERTROKKEN	10
JOINT COMMISSION BESPREEKT VOORTGANG	10
ONTPLOOIING VAN UNAVEM	11
TROPENREDUCTIE EN NIEUW TE VORMEN ANGOLESE LEGER	11
OVERZICHT MIDDEN-OOSTEN 16 T/M 31 OKTOBER	13
HIGHLIGHTS ISRAËL	13
GEBEURTENISSEN IN MOLDAVIE VAN DECEMBER 1994 TOT HEDEN	15
NATIE IN DE PUBERTIJD	15
DE JONGSTE GESCHIEDENIS	16
EEN BLIK OP DE TOEKOMST.	22

VAN DE REDACTIE

Elnt P.W.T.S Menting

In deze Info-Scoop treft u de volgende onderwerpen aan: Een overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen in het voormalige Joegoslavië van 16 tot en met 30 oktober waarin ondermeer wordt ingegaan op de financiële steun die benodigd zou zijn bij de (economische) wederopbouw van Bosnië-Herzegovina en Kroatië.

Een overzicht van de laatste ontwikkelingen in Angola van 13 tot 25 oktober waarin de balans wordt opgemaakt van bijna één jaar vrede. De financiering van demobilisatie en herintegratie is ook hier, volgens de VN, een probleem. De operatie vergt een bedrag van 104.5 miljoen dollar. Tot op heden is slechts 19.9 miljoen dollar toegezegd.

De ontwikkelingen in het Midden-Oosten worden belicht door sgt van Sloun. In zijn artikel bericht hij over de problematiek van met name de terugtrekking van het Israëlische leger uit Palestijnse steden op de bezette Westelijke Jordaanoever.

Tot slot treft u een artikel aan van de Tint Merks die de gebeurtenissen in Moldavië behandelt vanaf december 1994 tot heden. Ondanks alle problemen blijft het Moldavië financieel-economisch voor de wind gaan, de inflatie daalt, export en investeringen stijgen flink. Een latent gevaar schuilt echter in de politieke ontwikkelingen in Rusland. Het proces van de reorganisatie en de terugtrekking van het Veertiende Leger leidt onomkeerbaar een nieuwe fase in, in de onderhandelingen tussen Moldavië en Trans-Dniestrië. Zolang Moldavië zijn interne conflicten echter niet heeft opgelost zal het uitermate kwetsbaar blijven ten opzichte van zijn buurlanden ondanks de economische groei en het mondiale vertrouwen in Moldavië.

Zoals aangegeven in de colofon is de Info-Scoop volledig samengesteld uit open bronnen. Indien er uwerzijds op- of aanmerkingen zijn over de inhoud van deze publikatie, wordt u verzocht contact op te nemen met één van de redactieleden van de Info-Scoop (zie colofon).

COLOFON;

INFO-SCOOP is een tweewekelijkse uitgave van 101 Mipel

Adres: Simon Stevinkazerne, MPC 41 A, Postbus 9012, 6710 HC Ede

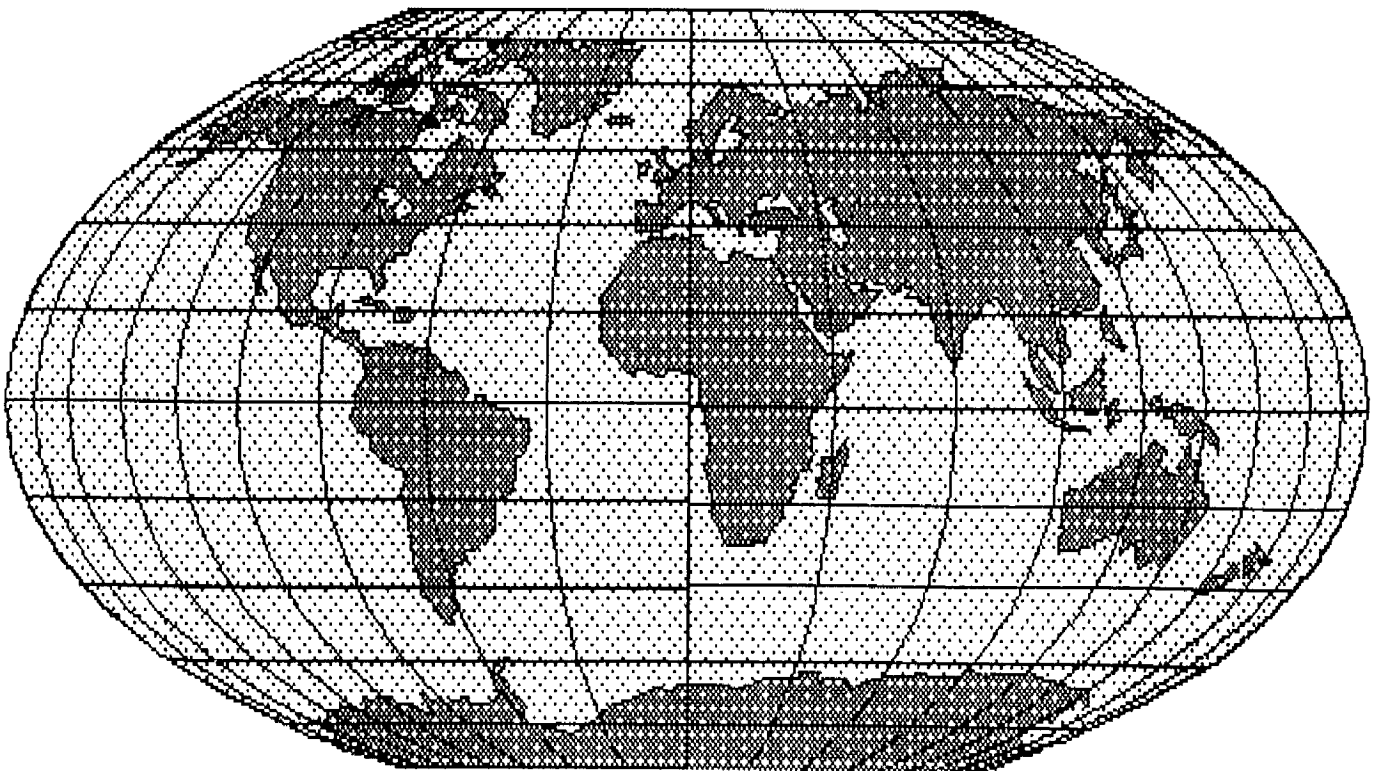
Telefoon: 0318-683055

Redactie: maj L. Hakvoort, elnt Menting, sgt1 Wever

INFO-SCOOP wordt verzonden aan die instanties welke functioneel belang hebben bij actuele informatie

De inhoud van de **INFO-SCOOP** is volledig samengesteld uit open bronnen. Overname uit deze publikatie is toegestaan mits de bron wordt vermeld.

BESTAND HOUDT STAND?

Dpl tlnt Ir Y. Vissers M.Sc.

In deze samenvatting wordt de situatie van 16 oktober t/m 30 oktober 1995 geschetst. De behandeling wordt onderverdeeld in:

Kroatië

Servië

Bosnië-Hercegovina Politiek

Bosnië-Hercegovina Militair

Noord-Bosnië-Hercegovina

Oost-Bosnië-Hercegovina

Centraal-Bosnië-Hercegovina

*Verenigde Naties/ Europese Unie/
NAVO*

Nederlandse Militairen

Voor dit overzicht is o.a. gebruik gemaakt van de volgende periodieken: De Gelderlander, De Volkskrant, Het NRC Handelsblad, Algemeen Dagblad, de Telegraaf, The International Herald Tribune, The Times, The New York Times en Le Monde.

KROATIË

PARLEMENTSVERKIEZINGEN

Op 29 oktober werden Kroatische parlementsverkiezingen gehouden. President Franjo Tudjman heeft vooraf systematisch zijn partij, de Kroatische Democratische Unie (HDZ), bevoordeeld. Affiches van andere partijen dan die van de HDZ waren bijvoorbeeld veel minder prominent aanwezig. De Kroatische president liet ook de grenzen van kieskringen zo veranderen dat stemmen van Kroatische nationalistische zwaarder wogen dan die van de Servische minderheid. In een door het Kroatische parlement op 18 september aangenomen kieswet was het geregeld dat Kroaten buiten Kroatië mochten stemmen en dat nieuwsmedia werden beteugeld.

De parlementsverkiezingen waren de tweede sinds Kroatië zich in 1991 afscheidde van de Joegoslavische Federatie. Kroatië had toen 4,7 miljoen inwoners. Dat aantal is ondertussen

veranderd door migratie en oorlog. Zeker 400.000 mensen van Kroatische origine wonen momenteel buiten de Kroatische grenzen waarvan driekwart in Bosnië. De Kroaten organiseerden ook in 29 Bosnische steden verkiezingen. De Bosnische autoriteiten reageerden verontwaardigd hierop, omdat zij Kroatië verdenken zijn invloed in Bosnië te willen uitbreiden.

De parlementsverkiezingen waren in een sfeer van optimisme en nationalisme gehouden. Niettemin werden de Kroaten op wrede wijze geattendeerd op het feit dat nog lang niet alle problemen zijn opgelost. De havenstad Dubrovnik werd namelijk door Bosnische Serviërs met granaten bestookt.

Als de partij van Tudjman een 2/3 meerderheid had weten te behalen, dan

had hij de grondwet zodanig kunnen veranderen dat de president meer macht had gekregen. Dit is hem echter niet gelukt. De oppositie in Kroatië bestaat slechts uit een los verband van zeven partijen waarvan de grootste de sociaal-liberale partij (HSL) is.

VN-MANDAAT

Op 30 november loopt het VN-mandaat in Kroatië af. Het land heeft inmiddels de NAVO het gebruik van bases toegezegd voor vredesoperaties in Bosnië.

OOST-SLAVONIË

Kroatië is vanaf half oktober duizenden troepen aan het verplaatsen richting Oost-Slavonië, mogelijk met het oog op een offensief in het gebied. Elite-eenheden, die deze zomer de Krajina op de Serviërs heroverden, zijn in deze contreien gesignaleerd. President Tudjman van Kroatië heeft meerdere malen geroepen dat hij vastberaden is Oost-Slavonië terug te krijgen, al dan niet met militaire middelen. De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Warren Chris-

de Telegraaf, 11 september 1995

topher, waarschuwde de Kroatische president om af te zien van een aanval. De integratie van Kroatië in Westerse organisaties, zoals de Europese Unie, zou hiermee in gevaar komen.

Op 19 oktober kwam de Amerikaanse onderhandelaar Holbrooke in Zagreb aan om Tudjman af te houden van een offensief in Oost-Slavonië. Anders dan bij het Kroatische offensief in de door Serviërs bezette Krajina, waarbij Servië zich afzijdig hield, wordt aangenomen dat de Servische president Slobodan Milosovic wel zijn leger zal inzetten ter verdediging van het door Serviërs bezette Oost-Slavonië.

Op 23 oktober bereikten de Kroaten en de Kroatische Serviërs een principe-akkoord over Oost-Slavonië. Er is afgesproken dat na een interim-periode het gebied weer deel zal uitmaken van Kroatië. Hoe lang de interim-periode zou duren was nog niet opgelost. Niettemin werd deze ontwikkeling als een belangrijke doorbraak beschouwd, omdat hiermee een oplaaien van de strijd tussen Kroaten en Kroatische Serviër leek te zijn afgewend. Juist op de dag van de Kroatische parlementaire verkiezingen weigerden de Serviërs akkoord te gaan met een vredesregeling voor Oost-Slavonië.

SERVIË

Op 18 oktober werd bekend dat Klein-Joegoslavië en Bosnië vertegenwoordigingen in elkaars hoofdsteden zouden openen. Dit betekende nog niet dat de twee landen diplomatieke betrekkingen met elkaar zouden aangaan. De twee landen hebben geen officieel contact meer sinds het uitbreken van de oorlog drie jaar geleden.

VOJVODINA

De Servische legerleiding kondigde op 17 oktober aan dat in de Vojvodina, aan de grens met Oost-Slavonië, manoeuvres plaats vonden waaraan deelgenomen werd door leger, marine en luchtmacht. Volgens de Servische opperbevelhebber, Momcilo Perisic, waren de oefeningen bedoeld om de samenwerking tussen de verschillende

legeronderdelen beter op elkaar af te stemmen. Volgens waarnemers waren deze manoeuvres een reactie op de Kroatische troepenverplaatsing richting Oost-Slavonië.

BOSNIË-HERCEGOVINA POLITIEK

AMERIKAANSE HUIVER VOOR EEN VREDESOPERATIE

Het Pentagon in de Verenigde Staten is bang dat vanaf eind november het slechte weer een beperkende factor zal zijn voor NAVO-pogingen om het vredesbestand in Bosnië af te dwingen. Het zal moeilijk worden inlichtingen te verzamelen via verkenningsvliegtuigen vanwege de wolkendeken. Bovendien zouden de risico's toenemen voor op de grond gestationeerde militairen. Bijvoorbeeld het ontmantelen van landmijnen zal ernstig worden bemoeilijkt; er zijn volgens de VN 6 miljoen mijnen verspreid over heel Bosnië waarvan slechts 1 miljoen door hen gedentificeerd zijn.

Dit uitgelekte bericht was een klap voor president Clintons vredesbemiddeling, omdat het sowieso moeilijk leek te worden de steun van het Congres te krijgen voor de ontplooiing van 20.000 Amerikaanse militairen, zoals beoogd in het uiteindelijke vredesplan. Het Congres gaf al te kennen haar bezwaren te richten op drie onderwerpen: twijfel over de noodzaak van rechtstreekse inmenging; bezorgdheid over de veiligheid van de Amerikaanse manschappen; en de commando-structuur van het vredesleger. Hoewel president Clinton niet verplicht is de steun van het Congres te vragen, bepaalt zij wel in hoeverre geld vrij gemaakt kan worden voor een dergelijke vredesoperatie. Bovendien is het voor Clinton van politiek belang een volmacht te hebben van deze Amerikaanse volksvertegenwoordiging.

RUSSISCHE INVULLING AAN EEN VREDESOPERATIE

De vredesoperatie is nog in de planningsfase, maar de bedoeling is dat het onder NAVO-toezicht valt. Volgens planners zouden 60.000 NAVO-

troepen ingezet worden en nog eens ongeveer 15.000 niet-NAVO eenheden, waaronder eventueel Russische. Het Duitse kabinet heeft zonder noemenswaardige problemen de deelname van 4.000 Duitse militairen (voornamelijk medisch en verbindingspersoneel) aan de vredesmacht goedgekeurd. De missie zal een jaar moeten duren.

Op 16 oktober kwamen de leden van de Contactgroep voor Bosnië bijeen in Moskou. De inzet van besprekingen was de rol van Rusland bij een toekomstige militaire vredesoperatie in Bosnië. De onderhandelaar Holbrooke toonde zich gematigd optimistisch hoewel er een groot aantal vraagstukken onbeantwoord bleven. Met name de rol van Rusland in een internationale vredesmacht was nog onduidelijk. De Russen zijn niet bereid onder NAVO-commando te opereren en suggereerden een gezamenlijke commando-voering.

Enkele dagen later, in zijn rede tot de Verenigde Naties tijdens de viering van het vijftig jarig bestaan van de organisatie, zei de Russische president Boris Jeltsin dat Rusland alleen zou aansluiten bij een vredesmacht voor Bosnië, als deze onder het mandaat van de Veiligheidsraad zou staan. Dit werd resoluut van de hand gewezen door de VS. Zij wensen wel deelname van Rusland, maar niet onder bevel van de Verenigde Naties en noch als onafhankelijke militaire macht. Ook het idee om Rusland een peace-keeping zone te geven is niet bespreekbaar voor de VS omdat het te zeer de Koude Oorlog gedachte oproept. De Verenigde Staten staan erop dat zij "leading" worden in een vredesoperatie en Rusland maar een perifere edoch substantiële rol krijgt.

Rusland beschikt over twee mogelijkheden om zijn verzet tegen de organisatie van een vredesmacht kracht bij te zetten. Voordat de vredesmacht in actie komt moet de Veiligheidsraad, waarin Rusland een vetorecht heeft, zijn toestemming geven. Verder zal Rusland aanwezig zijn bij de vredes-

onderhandelingen op 1 november waar het veel invloed op de Serviërs kan uitoefenen.

Op 23 oktober kwamen de presidenten Clinton en Jeltsin bijeen in Hyde Park, New York onder andere om over de operationele inzet van een vredesmacht in Bosnië te spreken. De twee leiders konden het niet eens worden over de commandostructuur, hetgeen werd afgeschoven op de ministers van defensie die later in de week met elkaar zouden overleggen. Waarschijnlijk was al afgesproken dat de Russische president de presidenten van Servië, Kroatië en Bosnië zou uitnodigen voor een eerste ontmoeting in Moskou, hoewel dit pas later bekend werd. Hiermee wilde Jeltsin de drie strijdende landen op het hart drukken dat Rusland achter het vredesproces staat. Het zou vooral een politieke en symbolische bijeenkomst moeten worden. Uiteindelijk werd de ontmoeting in Moskou afgelast omdat de Russische president Jeltsin opgenomen werd in het ziekenhuis waar hij een maand rust kreeg voorgeschreven.

Ondertussen waren de besprekingen tussen de Amerikaanse en Russische ministers van defensie, William Perry respectievelijk Pavel Gratsjov, begonnen. Rusland stemde in met het sturen van een 2000 man tellende elite-eenheid, die een ondersteunende logistieke taak zou hebben, naar een gemengde sector van Bosnië. Evenals de Fransen die geen deel uitmaken van de militaire structuur van de NAVO, zou deze eenheid een eigen tactische commando voeren. Over deelname van Russische militairen aan een vredesmacht was echter nog geen oplossing gevonden.

Op 1 november begint de vredesconferentie voor Bosnië in de Verenigde Staten. The State Department (het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken) heeft besloten de conferentie te houden op de Amerikaanse luchtmachtbasis Wright-Patterson bij Dayton in Ohio. Er werd gekozen voor een militaire basis omdat zij maximale veiligheid biedt en minder makkelijk toegankelijk is voor de ijverige media.

Er zal worden getracht een Camp-Davidachtige sfeer te creëren zoals destijds tijdens de vredesonderhandelingen tussen Egypte en Israël.

BOSNIË-HERCEGOVINA MILITAIR

Ondanks het getekende bestand op 12 oktober bleven de gevechten in noordwest Bosnië enkele dagen doorgaan. Het Bosnische regeringsleger - met steun van de Kroaten - veroverde een groter gebied rondom Bosanski Novi, maar wist de stad zelf nog niet in te nemen. Volgens onafhankelijke bronnen hadden de Serviërs bovendien de plaatsen Mrkonjic Grad en Sanski Most nog in handen waardoor het onwaarschijnlijk leek dat de BIH een opmars richting Banja Luka nog zou kunnen realiseren.

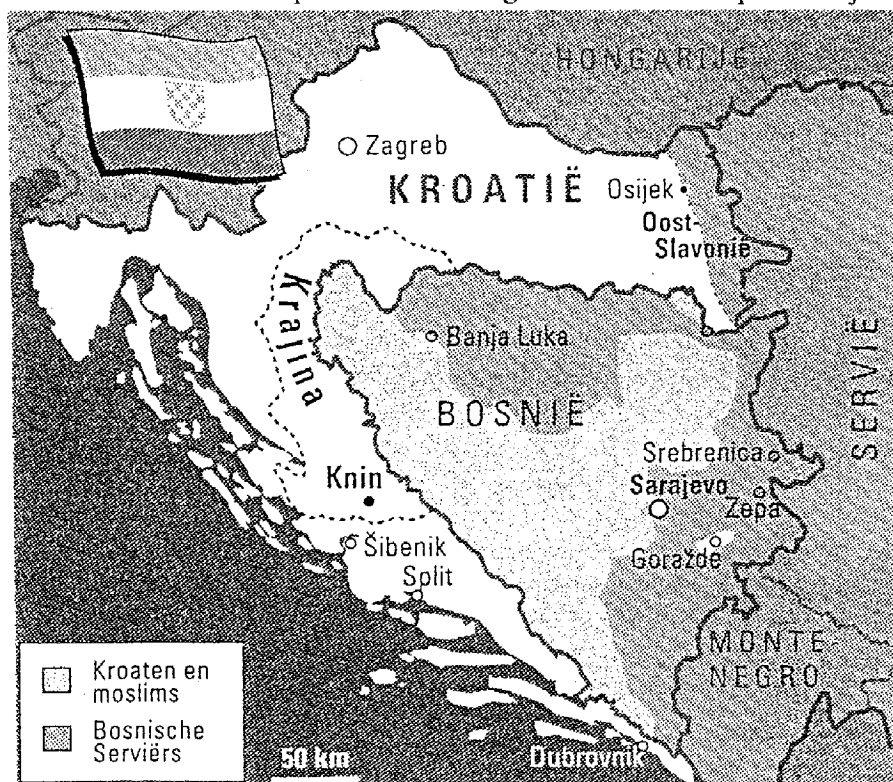
De gevechten zijn in het noordwesten van Bosnië pas geluwd toen het de BIH lukte Sanski Most in te nemen. Op 20 oktober besloot het Vijfde Korps van het Bosnische leger het bestandsakkoord na te leven. Kroatische en Servische bestandsmonitoren waren al eerder bijeen gekomen in het plaatsje Bocac, 30 km ten zuiden van Banja Luka, om een hotline tussen de rivaliserende commandanten op te zetten.

In het noordoosten van Bosnië werd het bestand evenmin onmiddellijk nageleefd door de Bosnische moslims en Kroaten. Zij voerden aanvallen uit op de stad Brcko die nog in Servische handen is en in de strategische Posavina-corridor ligt.

Toch werd na vijf dagen het staakt-het-vuren op 80% van de confrontatielijn nageleefd en inmiddels is het nagenoeg langs de gehele lijn rustig.

President Alija Izetbegovic heeft inmiddels laten weten dat een langdurige vrede op de Balkan alleen gerealiseerd kan worden als er militaire pariteit bestaat tussen het Bosnische leger en de Bosnisch-Servische strijdkrachten. Als de Bosnische Serviërs niet een gedeelte van hun zware wapens inleveren, dan is het volgens hem wenselijk het wapenembargo tegen Bosnië op te heffen.

Op 24 oktober liet de Bosnische regering weten dat alle Kroatische soldaten het land binnen dertig dagen na ondertekening van een vredesakkoord moeten verlaten. De bekendmaking toonde de groeiende spanningen aan tussen de moslims en Kroaten. Deze begonnen weer op te lopen nadat Zagreb liet weten van plan te zijn de

NRC Handelsblad, 30 oktober 1995

in Bosnië woonachtige Kroaten te laten meestemmen in de parlamentsverkiezingen van Kroatië.

NOORD-BOSNIË-HERCEGOVINA

KLJUC

Half oktober beschuldigde de Bosnische premier, Haris Silajdzic, de Bosnische Serviërs van etnische zuiveringen in het dorp Krasulje, zes kilometer van Kljuc. De BIH, die onlangs het gebied op de BSA had veroverd, zou een massagraf gevonden hebben waarin 540 lijken van zowel Bosniërs als Kroaten geborgen waren. Het vredesproces leek door deze bekendmaking op de helling te staan ondanks het uitblijven van een onafhankelijke bevestiging.

SANSKI MOST

In Sanski Most had de 502 Tijgerbrigade van het Bosnische regeringsleger slag geleverd met de Tijgers van de Servische para-militaire commandant Zejlko Raznatovic, ook bekend als Arkan. De Arkan-tijgers waren uiteindelijk uit de stad gedreven en hergroepeerden zich in Prijedor. De oprukkende 502 Brigade kreeg het voor haar ongewenste bericht de opmars een halt toe te roepen.

De Bosnisch-Servische vice-president, Nikola Koljevic, beweerde dat er massa-slachtingen onder de burgerbevolking had plaats gevonden in Sanski Most en het nabij gelegen plaatsje Bocac. De Bosnische regering beschuldigde op haar beurt Servische troepen van moord op 85 moslimburgers. De VN waren bevreesd dat de Bosnische Serviërs op grote schaal etnische zuiveringen zouden uitvoeren in de regio Banja Luka.

In het noorden van Bosnië zijn al enkele beruchte detentiekampen van de Bosnische Serviër heropend. Het is mogelijk dat een gedeelte van de meer dan tweeduizend vermiste moslimmannen uit de recente oorlogsgebieden Sanski Most, Prijedor en Banja Luka in deze kampen gevangen worden gehouden.

BANJA LUKA

De machtsstrijd tussen de legertop en het Bosnisch-Servische parlement, die enkele maanden voortduurt, is nog verder op de spits gedreven. Tijdens een zitting van het Bosnisch-Servische 'parlement' op 14 oktober stelde de leider Radovan Karadzic zijn eigen generaals verantwoordelijk voor de geleden nederlagen in noordwest Bosnië. Op 16 oktober ontsloeg het Bosnisch-Servische parlement vier generaals, te weten Milan Gvero (plaatsvervangende legerleider), Zdravko Tolimir (hoofd militaire inlichtingen), Djordje Djukic en Gruja Boric. Drie van de generaals golden als vertrouwelingen van de legerleider Mladic. De grote bevelhebber zelf was niet aanwezig bij de parlamentszitting. De legertop wees deze beslissing resoluut van de hand.

Tijdens de parlementaire zitting eiste een groep van acht onafhankelijke parlamentsleden ook het aftreden van Karadzic. Verder werd een nieuwe

oppositiebeweging gevormd, het Patriottisch Front van Krajina bestaande uit elf partijen en instellingen uit deze regio, die zich inzette tegen het politieke beleid van de Bosnisch-Servische leider. Uiteindelijk nam de Bosnisch-Servische premier, Dusan Kozic, zelf ontslag, kennelijk om een val van de Bosnisch-Servische leider te besparen.

De Bosnisch-Servische volksvertegenwoordiging sprak zich aanvankelijk uit tegen de stationering van een multinationale vredesmacht van de NAVO, die moet toezien op de naleving van een eventueel vredesakkoord. Op 22 en 23 oktober kwam het Bosnisch-Servische parlement opnieuw bijeen in Bijeljina. Het stemde toen wel in met de legering van een multinationale vredesmacht op het grondgebied van de Bosnische Serviërs, mits de militairen uit bevriende landen komen. Algemeen werd aangenomen dat hiermee bedoeld werd op Russische eenheden.

Le Monde, oktober 1995

Verder stelde het parlement aanvullende eisen zoals het recht op een referendum over de kwestie van aansluiting bij Groot-Servië één jaar na de beëindiging van de oorlog. De Bosnische regering zal hier waarschijnlijk niet mee akkoord gaan omdat het bijna bij voorbaat vast staat dat de Bosnische Serviërs vóór aansluiting zullen kiezen; het is immers al twee keer eerder gebeurd.

Andere eisen van het parlement betreffen territoriale kwesties. Het eist een deel van Sarajevo op, het wil een haven aan de Adriatische kust en een twintig kilometer brede Posavina-corridor. Ook deze drie eisen zullen op veel weerstand stuiten bij de Bosnische regering. In hoeverre de Servische president Milosovic, die namens de Bosnische Serviërs onderhandelt, rekening zal houden met de wensen en eisen van het parlement is nog onduidelijk.

Op 18 oktober zei de Bosnisch-Servische leider Karadzic dat de twee Franse piloten, die eind augustus boven Bosnië werden neergeschoten tijdens NAVO-bombardementen, uit het ziekenhuis waar ze werden verpleegd zijn ontvoerd.

OOST-BOSNIË-HERCEGOVINA

GORAZDE

Op 17 oktober bereikte voor het eerst in twee jaar een hulpkonvooi van de

VN de moslim-enclave Gorazde zonder te zijn geïnspecteerd door de Serviërs. Een open verbinding was één van de belangrijkste eisen van de regering van Sarajevo om in te stemmen met het staakt-het-vuren.

SREBRENICA

De Nederlandse minister van ontwikkelingssamenwerking, Jan Pronk, heeft extra financiële hulp aan de uit Srebrenica gevluchte Bosnische moslims toegezegd. Hiermee geeft hij gehoor aan het naar Tuzla gevluchte gemeentebestuur. Pronk benadrukte dat deze financiële tegemoetkoming niet wordt gegeven om een Nederlandse schuld aan de Srebrenica-drama af te kopen.

CENTRAAL-BOSNIË-HERCEGOVINA

SARAJEVO

Op 15 oktober kletterde voor het eerst in vijf maanden een tram door de straten van Sarajevo. Voor de bevolking was dit een positief teken en beloofde een uitzicht op vrede.

Op 24 oktober is de westelijke hoofdweg naar Sarajevo heropend. De weg, die naar het westelijk gelegen Kiseljak loopt, zou volgens de bestandsvoorwaarden twee weken geleden heropend moeten zijn, maar de VN moesten nog alle landmijnen opruimen. De weg loopt midden door Servisch gebied, waardoor het voorlopig nog onwaar-

schijnlijk is dat veel burgers hiervan gebruik zullen maken. De Bosnische regering zal bovendien weinig inwoners toestemming geven Sarajevo te verlaten uit vrees voor een exodus. In de afgelopen drie maanden zijn 25.000 inwoners uit Sarajevo vertrokken, meer dan in de afgelopen drie jaar bij elkaar.

VERENIGDE NATIES/ EUROPESE UNIE/ NAVO

VERENIGDE NATIES

De commandant van de VN-troepen in Bosnië zal binnenkort worden vervangen door een andere Britse generaal, Michael Jackson. Tevens zal VN-bemiddelaar Thorvald Stoltenberg zijn functie binnen enkele maanden neerleggen. De Noor is samen met Carl Bildt de voorzitter van de Vredesconferentie voor ex-Joegoslavië in Genève.

VN-WAARNEMERS

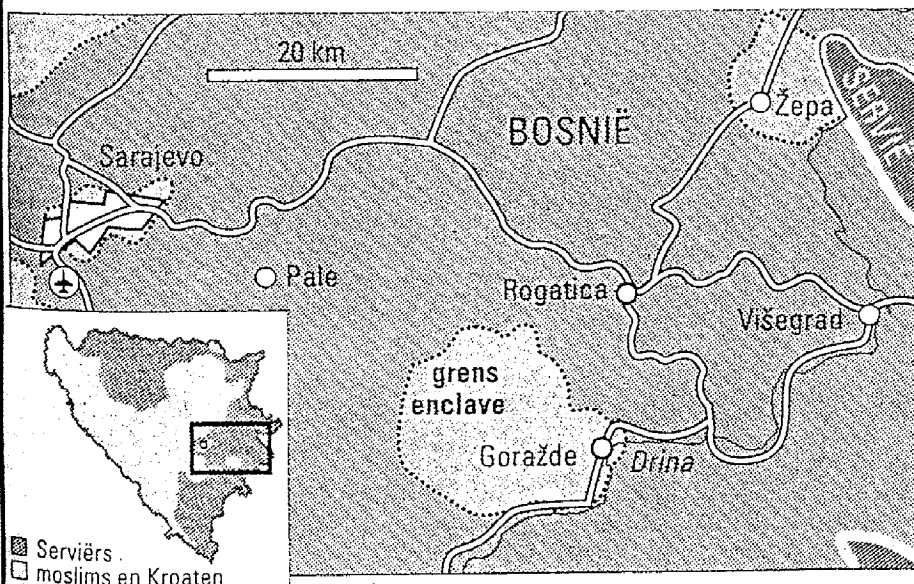
Zes waarnemers van de Verenigde Naties betrokken op 15 oktober, op uitnodiging van de Bosnische Serviërs, posities aan de Servische kant van de frontlinies in het noordwesten van Bosnië.

VN-waarnemers krijgen geen toegang tot de gebieden die onlangs veroverd zijn door de Bosnische Kroaten. De Kroaten hebben daardoor vrij spel hun etnisch zuivere mini-staatje Herceg-Bosna veilig te stellen. Zelfs moslimsoldaten die willen terugkeren naar hun woongebied, zoals Jajce, worden door Kroaten geweerd.

VN-TRIBUNAAL

In de week van 15 tot 21 oktober zou een arrestatiebevel uitgevaardigd worden tegen Dragan Nikolic, de voormalige commandant van het gevangenkamp in Susica (noordwest Bosnië). Hij is echter spoorloos en de Bosnisch-Servische leiding, die overigens het gezag van het VN-tribunaal niet erkend, zegt niet te weten waar Dragan zich schuilhoudt.

In november zou het gerechtelijk onderzoek beginnen tegen Dusan Tadic, een gevechtssportbeoefenaar die

NRC Handelsblad, 24 oktober 1995

beschuldigd wordt van wreedheden in het Omarska gevangenkamp. Het proces is echter voor maximaal zes maanden uitgesteld, omdat de verdediging zei niet klaar te zijn met de voorbereiding op het strafproces. In principe wordt het proces op 6 mei 1996 hervat. Tadic is de enige verdachte die momenteel in hechtenis is genomen. Hij wordt vastgehouden in een gevangenis in Scheveningen.

De aanklagers hebben tot nu toe 43 mensen in staat van beschuldiging gesteld. Naast deze lopende zaken is het tribunaal momenteel bezig de slachtingen in Ahmici en de Lasva-vallei, waarvan de Kroaten worden verdacht, te onderzoeken. Er zullen binnenkort nieuwe aanklachten volgen.

In Nederland bevinden zich volgens het opsporingsteam van de Centrale Recherche en Informatie (CRI) ten minste tien mannen uit het voormalige Joegoslavië, tegen wie serieuze verdenkingen zijn dat zij zich schuldig hebben gemaakt aan oorlogsmisdaden. Er wordt nu nagegaan in hoeverre de mogelijkheid bestaat deze personen in Nederland te vervolgen.

EUROPESE UNIE

De Europese Commissie wil begin

december in Brussel een donorconferentie beleggen om tussen de zeven en de tien miljard dollar bijeen te krijgen voor de wederopbouw van Bosnië-Herzegovina en Kroatië. Dit bedrag, genoemd door de Europese commissaris Hans van den Broek, ligt hoger dan het zogeheten "Marshallplan" van de Europese ministers van buitenlandse zaken, die onlangs bijeen kwamen. De Europese Unie is bereid een derde van het bedrag, dat verspreid moet worden over vier jaar, voor haar rekening te nemen. De rest zou door de VS, Japan en de islamitische landen betaald moeten worden.

Het geld is nodig voor humanitaire hulp, voor normalisering van de politieke en administratieve infrastructuur en voor de economische wederopbouw. De EU wil geen voorwaarden stellen aan de humanitaire hulp, die bedoeld zou zijn voor Kroaten, moslims en Bosnische Serviërs, maar wel aan de financiering van de economische wederopbouw.

De Europese Unie heeft nog 1,2 miljard gulden bewaard die in 1991 bestemd waren voor ex-Joegoslavië maar door de oorlog nooit zijn uitgegeven. Tot nu toe heeft de EU al drie miljard gulden uitgegeven aan humanitaire

hulp in het voormalig Joegoslavië.

NAVO ZIE BOSNIË-HERCEGOVINA POLITIEK

NEDERLANDSE MILITAIREN

Nederland heeft de NAVO een aantal eenheden aangeboden voor deelname aan de toekomstige vredesmacht in ex-Joegoslavië. Ook eenheden van de land-, luchtmacht en marine, die al gestationeerd zijn in het voormalig Joegoslavië, staan op de lijst. De eenheden zullen pas onder NAVO-commando ingezet worden na een besluit van de NAVO en de Nederlandse regering. De ministerraad heeft op vrijdag 20 oktober ingestemd met de lijst van eenheden.

De CDA-fractie van de Tweede Kamer tekende bezwaar aan tegen dit plan van minister Voorhoeve. Dit bezwaar vond echter geen gehoor bij de overige partijen.

De Nederlandse VN-militairen van de pantserinfanteriecompagnie die in Simin Han zijn gelegerd, zullen voor 6 december terug keren. Bij de hergroepering van UNPROFOR zal de sterkte van 20.000 man tot 14.000 man verminderen.

VN MAKEN BALANS OP

Adj de Rooij

Tijdens zijn rondreis door Afrika heeft UNITA-leider Savimbi aan de Zambianse en Zuid-Afrikaanse leiders steun gevraagd voor het Angolese vredesproces. Daarbij heeft hij een aantal gevoelige onderwerpen aangesneden, zoals zijn rol in de hervatting van de oorlog in 1992 en de bedreiging van de stabiliteit in Angola door de aanwezigheid van Zuid-Afrikaanse huurlingen. Ook de VN maken de balans op nu de eerste verjaardag van één jaar vrede in Angola nadert.

Voor dit artikel is o.a. gebruik gemaakt van de volgende periodieken: SWB (Summary of World Broadcasts), Facts en Reports, Angola Peace Monitor, Le Monde en Le Monde Diplomatique.

SAVIMBE BETUIGT SPIJT.

Tijdens een persconferentie in Lusaka (Zambia) betuigt Savimbi openlijk zijn spijt dat hij drie jaar geleden Angola in een nieuwe oorlog heeft gestort. Hij geeft toe dat de hervatting van de vijandelijkheden had kunnen worden voorkomen indien beide partijen de wil hadden gehad die zij nu hebben. Hij benadrukte nogmaals dat UNITA geen enkele intentie heeft om de oorlog te hervatten.

Deze uitspraak deed hij naar aanleiding van twijfels die sommigen hebben over UNITA. Savimbi zei dat UNITA het Angolese volk de kans wil geven om het proces van sociale en economische opbouw van Angola te beginnen. Savimbi waarschuwde echter voor een oorlog om de olie. Volgens hem is de strijd om de olie-reserves zoals in Cabinda een bedreiging voor het vredesproces. Het probleem moet door de Angolese regering middels onderhandelingen worden opgelost. Hij zei verder niet teleurgesteld te zijn dat hij geen president is

geworden en zegt tevreden te zijn met de post van vice-president, die hij in 1996 zal aanvaarden indien er vier ministeries door UNITA worden geleid.

De nu 61-jarige Savimbi laat UNITA vrij in het eventueel kiezen van een jongere en meer energieke man voor de functie van vice-president voor de regering van nationale eenheid, die in januari zal worden geïnstalleerd. Indien hij door UNITA gekozen zou worden voor de post van tweede vice-president, zou dit zijn vanwege zijn ervaring en niet vanwege zijn leeftijd. Savimbi zet zijn rondreis in Afrika voort en hoopt in januari Luanda te bezoeken wanneer de laatste vredesbesprekingen met de regering zullen plaatsvinden.

ZUID-AFRIKAANSE HUURLINGEN.

Bij zijn aankomst in Pretoria heeft Savimbi aan de Zuid-Afrikaanse vice-president Thabo Mbeki, steun gevraagd voor het vredesproces in Angola en opnieuw het probleem met de Zuid-Afrikaanse huurlingen aangesneden. Savimbi wil zo snel mogelijk alle huurlingen het land uitzetten om daarmee het vredesproces te versnellen. Volgens Savimbi vormen zij een bedreiging voor de stabiliteit in het land. De huurlingen zijn gekomen om in een oorlog te vechten maar nu er vrede is, is er voor hen in Angola geen werk meer. Savimbi heeft reeds bij zijn bezoek aan Zuid-Afrika in mei met de Zuid-Afrikaanse president Mandela over dit onderwerp gesproken. Savimbi lobbyde bij president Mandela om de terugkeer van alle Zuid-Afrikaanse huurlingen veilig te stellen. De huurlingen trainen het Angolese leger.

Veel voormalige Zuid-Afrikaanse soldaten werken voor het in Pretoria gevestigde (huurlingen) bureau van

Executive Outcomes. Volgens de directeur van de firma Executive Outcomes, Eben Barlow, heeft het bedrijf een contract van twee jaar met de Angolese regering en niet met Savimbi. Daarbij liet de manager documenten zien waarin duidelijk bleek dat het bedrijf een contract heeft met de Angolese regering voor de opleiding en integratie van UNITA-militairen. UNITA heeft die clausule geschrapt nadat zij na de verkiezingen de oorlog hervatte. Eben Barlow verweerde zich door te verklaren dat zij niet de enige Zuid-Afrikanen zijn in Angola. In het noorden van Angola zouden Zuid-Afrikanen UNITA assisteren bij de training van militairen en UNITA helpen bij de voorbereidingen om de oorlog te hervatten.

Volgens de voorlichtingsfunctionaris van het bedrijf kan de beslissing over het vertrek van de huurlingen alleen door de Angolese regering genomen worden.

AANSLAG OP GENERAAL BEN-BEN.

Op 14 oktober is een soldaat van de persoonlijke garde van de chef van de generale staf van UNITA, generaal Arlindo Chenda Pena, alias Ben-Ben, door een onbekende schutter in de voet geschoten. Opmerkelijk was dat generaal Ben-Ben enkele minuten daarvoor op dezelfde plek heeft gestaan.

De UNITA vertegenwoordiger in Amerika (Washington), Jardo Muecalia, verklaarde in een communiqué, dat het incident op 14 oktober in Luanda onomstotelijk een aanslag was op het leven van generaal Ben-Ben. Volgens hem deelt UNITA de mening niet van de Angolese politie dat de bodyguard, Francisco Matias, door een verdwaalde kogel is getroffen. UNITA verwacht meer overtuigende resultaten uit het onderzoek. De Luandese politie-commandant, commissaris Ferreira Neto, zegt dat de UNITA-beschuldigingen op dit gebied vals zijn. De regering blijft bij haar verklaring omtrent de afgedwaalde kogel. The Joint Commission is een

eigen onderzoek gestart en vraagt de partijen geen voorbarige conclusies te trekken.

De UNITA-zender in Jamba, Voice of Resistance of the Black Cockerel of Galo Negro (Portugese benaming), heeft op 23 oktober verklaart dat de UNITA-generaals niet naar Luanda zullen terugkeren als de veiligheid van hen niet gegarandeerd is. Generaal Ben-Ben verklaarde vanuit zijn hoofdkwartier in Bailundo, dat de aanslag de lopende besprekingen met de regering niet zullen verstoren. Deze besprekingen moeten het vredesproces versnellen, met name op het gebied van de vorming van een Angolees leger.

COMMANDANT CABINDA-FRONT KOMT OM BIJ ONGELUK

De generale staf van de FAA (regeringsleger) heeft de dood bekend gemaakt van de commandant van het Cabinda Front, de FAA-generaal José Pedro Fernandes da Silva. Hij is op 20 oktober om 16.30 lokale tijd tijdens een verkeersongeluk om het leven gekomen. Op 27 september is de generaal nog een staakt-het-vuren van vier maanden overeengekomen met de rebellen van de FLEC-Renewal in de provincie Cabinda. De rebellen streven naar een onafhankelijk Cabinda.

FRANKRIJK ZEGT ECONOMISCHE STEUN TOE

De Franse minister van economische zaken, Jacques Godfrain, heeft tijdens zijn bezoek aan Luanda op 19 en 20 oktober een economische overeenkomst getekend ter waarde van 22 miljoen Franse Francs voor het renoveren van het ziekenhuis in Benguela. De minister werd bij zijn bezoek vergezeld door een delegatie van 40 zakenlieden. Het is een teken dat Franse ondernemers geïnteresseerd zijn in investeringen in Angola.

Frankrijk is de tweede leverancier en de tweede klant van Angola. De Franse oliemaatschappij ELF produceert 30% van de Angolese olie en neemt daarmee een tweede plaats in achter de Ameri-

kanse maatschappij Chevron, die 60% van de olie produceert. Angola is een van Frankrijks meest begunstigde landen geweest totdat de oorlog in 1992 opnieuw losbrandde.

De Franse ontwikkelingsbank (CFD) heeft Angola een lening van meer dan 1.2 miljard Francs toegekend die op dit moment geblokkeerd is vanwege een niet betaald bedrag van 72.4 miljoen Francs. Indien Angola aan zijn verplichtingen voldoet zal er nog een bedrag van ca. 570 miljoen Francs vrijkomen. De totale buitenlandse schuld van Angola bedraagt op dit moment meer dan 10 miljard dollar.

LANDBOUWSAMENWERKING MET NAMIBIË

Angola en Namibië versterken hun samenwerking op het gebied van de landbouw. De Namibische minister van landbouw, water en plattelandsontwikkeling, Nangolo Mbumba, heeft met zijn Angolese collega Isaac dos Anjos onderwerpen besproken m.b.t. voedsel, landbouw en veerartsenij. De Namibische minister sprak de hoop uit voor zijn vertrek een samenwerkingsverdrag over landbouw te kunnen tekenen tussen Angola en Namibië.

De voedselsituatie in Angola blijft precair. Het plantseizoen is begonnen zonder dat de meerderheid van de vluchtelingen is teruggekeerd. De bevolking begint langzaam terug te keren, met name in de provincies Benguela, Huambo, Bié en Bengo. Er is ook begonnen met de voorbereidingen voor de repatriëring van zo'n 300.000 Angolese vluchtelingen die in de buurlanden verblijven.

Het ministerie van landbouw en de FAO (wereld voedsel- en landbouworganisatie) coördineren de distributie van 7000 ton zaaigoed en meer dan 1.2 miljoen landbouwwerktuigen. Ongeveer 60% van het zaaigoed en gereedschappen zijn al in de provincies aanwezig. Er zijn provinciale humanitaire coördinatiegroepen met vertegenwoordigers van de regering en UNITA opgericht en opereren in drie provincies.

ONTSLAG MINISTER VAN HANDEL

Op advies van de minister president heeft president Dos Santos de minister van handel en toerisme, João Celestino Dias en de plaatsvervangend minister van planning, João Baptiste, ontslagen. De ministers zijn vervangen door respectievelijk Manuel Francisco en Joao Baptista Kussumua.

Op 9 oktober heeft de Namibische minister van handel, Hidipo Hamutenya, nog een gesprek gehad met minister Dias. De Namibische minister maakte op zijn doorreis naar Lissabon een tussenstop in Luanda en nam de gelegenheid waar met zijn Angolese collega, Celestino Dias te spreken.

DEMINING-DETACHEMENT VERTROKKEN

Het Nederlandse detachement is na een eerder gepland vertrek op 11 oktober, op woensdag 25 oktober alsnog afgeleid naar Angola. Het detachement, dat bestaat uit zeven mannen en één vrouw, zal worden toegevoegd aan de Mine Awareness Training School, die onder Frans commando staat. De instructeurs uit het detachement zullen ingedeeld worden in een instructieteam dat 250 aspirant mijnenruimers, inclusief 50 man van UNITA, gaat opleiden. De mijnenruimers worden gerecruteerd door INAROE, Angolan National Institute for the Removal of Explosives.

Er zijn in Angola ook NGO's (Non Governmental Organisations) op het gebied van mijnenopruiming werkzaam, waaronder NPA (Norwegian People Aid). Een Zuid-Afrikaanse commerciële firma is door de VN gecontracteerd voor het mijnenvrij maken en controleren van 7000 km weg.

JOINT COMMISSION BESPREEKT VOORTGANG

Tijdens de 24-ste sessie van de Joint Commission in Luanda op 19 oktober zijn onderwerpen als de ontplooiing

van UNAVEM, de troepenreductie, de vorming van een gezamenlijk leger en de demining besproken. De commissie komt tot de conclusie dat er grote problemen worden ondervonden op deze gebieden, met name wat betreft de troepenreductie en de vorming van het Angolese leger. Tot zover heeft de Angolese regering haar leger met nog niet één soldaat gereduceerd. De discussie over deze onderwerpen zijn tijdelijk stopgezet i.v.m. de aanslag op generaal Ben-Ben.

ONTPLOOIING VAN UNAVEM

De sterkte van UNAVEM is inmiddels bijna 5000 man. De VN verwachten dat eenheden uit Argentinië en Zambia eind oktober zullen zijn ontplooid. De volgende eenheden zijn al actief in Angola:

- een bataljon uit Uruguay en India sinds augustus;
- een bataljon uit Zimbabwe en Roemenië die hun ontplooiing nagevoel hebben afgesloten in de respectievelijke sectoren noordoost en zuidoost;
- de kwartiermakers van het Braziliaans bataljon waarvan wordt verwacht dat het bataljon eind oktober in sector oost zal zijn ontplooid;
- een Portugese logistieke-compagnie sinds eind augustus;
- een Indiaase genie-eenheid en een Roemeens veldhospitaal die volledig operationeel zijn;
- een Braziliaanse genie eenheid die begonnen is met ontplooiing;
- een Russische helikoptereenheid die volledig operationeel is;
- de Bengaalse genie-eenheid, de Argentijnse marine-eenheid en de brugcompagnie uit de Republiek Korea hebben hun verkenningen uitgevoerd en worden in oktober verwacht.

Het Britse logistieke bataljon is na zijn "Tour of Duty" naar huis teruggekeerd

en vervangen door een commerciële leverancier.

TROEPENREDUCTIE EN NIEUW TE VORMEN ANGOLESE LEGER

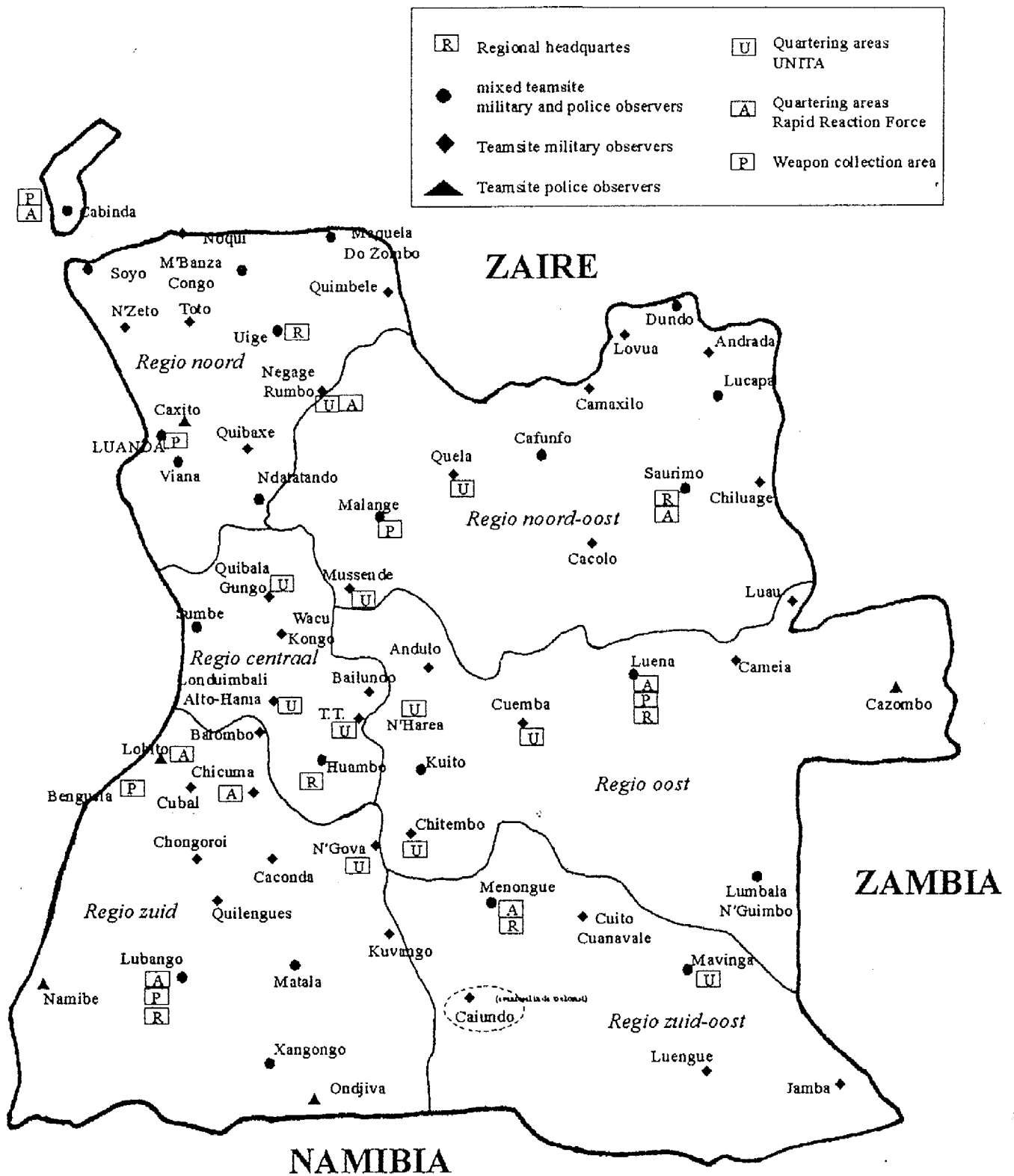
De Joint Commission heeft de regering en UNITA gevraagd om een meer dynamische aanpak voor de vorming van een Angolees leger om daarmee negatieve effecten op de troepenontmanteling van UNITA te voorkomen. Politieke analisten zeggen dat er tastbare resultaten zijn maar een andere bron beschuldigt UNITA ervan steeds weer nieuwe onduidelijke ideeën naar voren te brengen. Daarmee zou het proces dat op 20 oktober had moeten beginnen vertraagd zijn. De commissie is verheugd dat van de 15 geplande quartering-areas er reeds 14 zijn gekozen en de werkzaamheden in de quartering-areas in Vila Nova (no van Huambo) en Lunduimbali (nnw van Huambo) tot een einde komen. De quartering-areas in Negage (Uige), Quibaxe (Kwanza-Norte) en Quibale (Kwanza Sul) zullen volgens de commissie mogelijk eind oktober gereed zijn.

Volgens de VN blijft ook de financiering van de demobilisatie en herintegratie een probleem. De operatie vergt een bedrag van 104.5 miljoen dollar waarvan 54.4 miljoen nodig is voor de quartering-areas. Tot op heden is slechts 19.9 miljoen dollar toegezegd. De secretaris-generaal van de VN, Boutros-Ghali, heeft nog eens duidelijk gemaakt dat de onbetaalde contributies voor vredesoperaties inmiddels zijn opgelopen tot 2.4 miljard dollar waarvan 117 miljoen zijn bestemd voor UNAVEM III. De ontmanteling van UNITA zal tevens moeilijk blijven totdat de gesprekken over de vorming van een Angolees leger zijn afgerond. Volgens de commandant van UNAVEM III,

generaal Felipe Valerio Sibanda, zullen UNITA-militairen alleen maar naar de quartering-areas gaan indien de demobilisatie van de FAA en de integratie van FAA en UNITA in het Angolese leger, gelijktijdig plaats zullen vinden. Volgens het Lusaka-protocol zullen zo'n 200.000 militairen in het Angolese leger geïntegreerd worden en zullen ca. 110.000-120.000 militairen niet gedemobiliseerd kunnen worden alvorens zij een beroepsopleiding hebben gevolgd.

Savimbi sprak gedurende zijn bezoek aan Zimbabwe met president Robert Mugabe, voorzitter van de Organisatie van Afrikaanse eenheid, ook al over dit onderwerp. Hij wilde advies over hoe de demobilisatie en integratie van de rivaliserende Angolese partijen aan te pakken. Mugabe heeft dit probleem bij de onafhankelijkheid van Zimbabwe in 1980 ook aangepakt. Circa 120.000 Angolese militairen moeten gedemobiliseerd worden, hetgeen een moeilijk karwei zal worden. Velen van hen zijn zogenaamde kind-soldaten die alleen oorlog kennen en een somber vooruitzicht hebben om werk te vinden in het burgerleven.

De Angolese premier, Marcolino Moco, verklaarde dat er moed voor nodig is om de resultaten en tekortkomingen vast te stellen. Hij omschrijft de militaire en politieke situatie als positief. Het aantal gewelddadigheden is afgenomen en het vrije verkeer van personen en goederen komt opgang. De resultaten m.b.t. troepenontmanteling, demobilisatie, gezamenlijke integratie in het Angolese leger en de terugkeer van de Snelle Interventie Politie (RRP) in verzamelgebieden zijn cruciale taken nu de eerste verjaardag van het Lusaka-protocol op 20 november nadert.

HIGHLIGHTS ISRAËL

Drs J.H.M. van Sloun

Voor dit overzicht is o.a. gebruik gemaakt van de volgende periodieken: de Volkskrant, de Telegraaf, NRC Handelsblad en Le Monde.

ISRAËL WAARSCHUWT PALESTIJNEN

De secretaris-generaal van het Israëliëse Ministerie van Buitenlandse Zaken, Uri Savir, uitte op 22 oktober een serieus dreigement aan de Palestijnen. Hij zei dat de terugtrekking van het Israëliëse leger uit Palestijnse steden op de bezette Westelijke Jordaanoever meteen kon worden bevroren in geval van nieuwe Palestijnse terreurdaden. Savir, die als een gematigd politicus geldt, vermeldde verder dat "een half dozijn terroristen voldoende is om het gehele vredesproces te kunnen saboteren", een

opmerking die waarschijnlijk werd ingegeven uit vrees voor nieuwe extremistische acties.

Toch lijkt een toestand van vreedzame co-existentie op voorhand niet uitgesloten. De verzoening tussen PLO en Hamas krijgt langzaam maar zeker vorm. Hamas beraadt zich sinds vorige week zelfs op deelname aan de verkiezingen voor de Palestijnse bestuursraad (met Arafat als voorzitter), die in januari volgend jaar zullen worden gehouden. Sommige bronnen vermelden dat de PLO en Hamas ieder ogenblik een wederzijds akkoord bekend kunnen maken dat op het ogenblik in islamitische kringen circuleert. Al weken doen geruchten de ronde dat Hamas bereid is de wapens neer te leggen in ruil voor een politieke rol in de autonome gebieden. Dit werd zondag 22 oktober in het weekblad 'Al Watan' bevestigd. Arafat eist echter

dat Hamas deze positie niet afdwingt door dreiging met terroristische acties.

De Palestijnse Autoriteit (PA) lijkt in staat Hamas te bewegen tot een wapenstilstand. Niet alleen de arrestatiegolven onder Hamaskader in de Gazastrook en de Westelijke Jordaanoever, maar ook de afkalvende publieke steun voor deze beweging hebben de manoeuvreerruimte van PA-leider Arafat ten opzichte van Hamas sterk uitgebreid.

'FEESTELIJKE' UITTOCHT ISRAËLIËRS UIT JENIN

Voor het eerst in 28 jaar zal kerstmis in Christus' geboorteplaats Bethlehem onder Palestijns bestuur plaatshebben. Eind december zouden zes steden op de Westelijke Jordaanoever ontruimd zijn, waaronder ook Bethlehem. De Israëliëse Minister van Buitenlandse Zaken, Shimon Peres, kondigde aan dat de terugtrekking van Israëliëse militairen uit de Westelijke Jordaanoever aan zou vangen in de stad Jenin. Dinsdag 24 oktober ver trokken zo'n 50 Israëliëse grenssoldaten en politie-agenten. Woensdag 25 oktober namen de eerste Palestijnse agenten hun plaats in.

Over enige weken zal de Palestijnse politie-macht in Jenin (met duizend man) naar alle waarschijnlijkheid op volle sterkte zijn. Een van de eerste taken wordt dan het onder controle brengen van het wapenbezit, zoals dat ook eerder in de Gazastrook gebeurde. Vanuit de amper een halve kilometer van Jenin gelegen nederzetting Kadim wordt het Palestijnse feestgedruis met gemengde gevoelens bekeken. De joodse kolonisten vrezen voor hun veiligheid nu de Palestijnen de macht in handen krijgen in zes Palestijnse steden. Zij zien hun nabije toekomst somber tegemoet.

JIHAD-TERRORISTENLEIDER VERMOORD

Het nieuws dat de 'uitvinder' van de Palestijnse zelfmoordacties tegen Israël, Fathi Shkaki, donderdag 26 oktober op Malta werd vermoord, heeft zowel binnen Israëliëse als Palestijn-

Le Monde, 14 oktober 1995

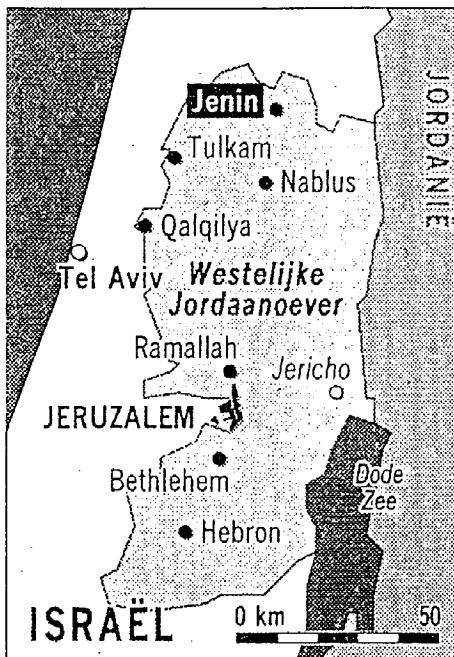
se kringen voor veel opschudding gezorgd. Algemeen wordt aangenomen dat de Israëlische veiligheidsdienst, de Mossad, verantwoordelijk is voor zijn liquidatie. De 43-jarige kinderarts stond sinds 1988 aan het hoofd van de meest radicale vleugel van de Palestijnse islamitische Jihad.

Israëlische veiligheidskringen hebben reeds gewaarschuwd voor Palestijnse wraakacties op joodse doelen. Arafat heeft de radicale Islamitische groeperingen opgeroepen af te zien van wraakacties omdat daarmee de Israëlisch-Palestijnse bestuursoverdracht op de Westelijke Jordaanoever in gevaar zou worden gebracht.

In de autonome Palestijnse Gazastrook en in de stad Hebron zwoeren aanhangers van de Jihad, alle welbedeelde woorden van Arafat ten spijt, wraak voor de moord op Shkaki. De beweging, gevormd in de jaren tachtig, is onder meer verantwoordelijk voor twee

bloedige aanslagen op Israëlische bussen in het afgelopen halfjaar, waarbij in totaal 30 mensen om het leven kwamen. De Islamitische Jihad

Israel draagt Jenin over

de Volkskrant, 26 oktober 1995

is fel gekant tegen het vredesproces tussen Israël en de Palestijnen. Shkaki werd in 1988 na het uitbreken van de Palestijnse volksopstand, de Intifada, op last van de toenmalige Israëlische Minister van Defensie, Yitzhak Rabin, van de Gazastrook naar Libanon verbannen. De groepering heeft onmiddellijk een opvolger benoemd voor haar vermoorde leider. Het is de veertigjarige econoom Ramdan Abdallah Shalah, afkomstig uit de Gazastrook.

De politieke moord op Shkaki heeft geen negatieve invloed gehad op de Israëlische aanwezigheid tijdens de driedaagse topconferentie in de Jordaanse hoofdstad Amman. De boodschap van zowel de Egyptische minister van Buitenlandse Zaken Moussa als zijn Israëlische collega Peres spraken in dit verband boekdelen: de liquidatie van de radicale leider heeft geen enkele invloed op het vredesbeleid in het Midden-Oosten.

NATIE IN DE PUBERTIJD

Tlnt Merks

Nederlandse militairen wonen en werken, verspreid over de gehele wereld. Optreden in KL-, VN-, WEU- of NATO-verband, soms in grotere groepen of eenheden, vaak ook met slechts enkele collega's. Een enkeling staat er alleen voor. Een van deze, van huis en haard verstoken eenlingen, werkt in het kader van een CVSE-missie in Kishinov, Moldavië. Een klein land, ingeklemd tussen de 'reuzen' Roemenië en Oekraïne.

Hier in Moldavië is men na jaren Sowjet-overheersing hard bezig een eigen staat op te bouwen. Toch blijkt dit makkelijker gezegd dan gedaan, want de wortels van velen van de huidige inwoners van het land hebben een vreemde oorsprong. Uit Stalins onvolprezen 'verdeel en heers' politiek geboren, bestaat het huidige Moldavië eigenlijk pas sinds 1940. Stalins idee was een buffer te construeren tussen die, in zijn ogen, eigenwijze en onbetrouwbare Roemenen en de Oekraïne, de graanschuur van het Sowjetrijk. Hiertoe liet hij etnische Roemenen uit Moldavië naar Centraal-Azië en Siberië deporteren. Vervolgens werden de vrijgekomen plaatsen ingenomen door import-Russen en Oekraïners. Om het plan nu af te maken werd aan deze laatste groep alle invloedrijke functies toebedeeld. Het Russisch werd de officiële taal, en op deze wijze beschikte Stalin eenvoudig en snel over een loyaal marionettenregime.

In de tweede helft van de jaren '80 begint het te borrelen en te gisten in Moldavië. Opgestuwd door stedelingen en studenten komt er een nationalistische beweging op gang. De Russisch-Oekraïense minderheid verliest meer en meer grip op de maatschappij, wat zich uit in het afschaffen van het Russisch als enige officiële

taal. Nadat, tijdens de Moskou-coup in 1991, de bevolking van de grote steden in Moldavië massaal haar steun had betuigd aan de oppositie van Yeltsin, en de terugkeer van Gorbatsjov had geëist, was de tijd rijp voor onafhankelijkheid. Op 27 augustus 1991 riep de Algemene Vergadering van het Moldavisch Parlement de algehele onafhankelijkheid uit.

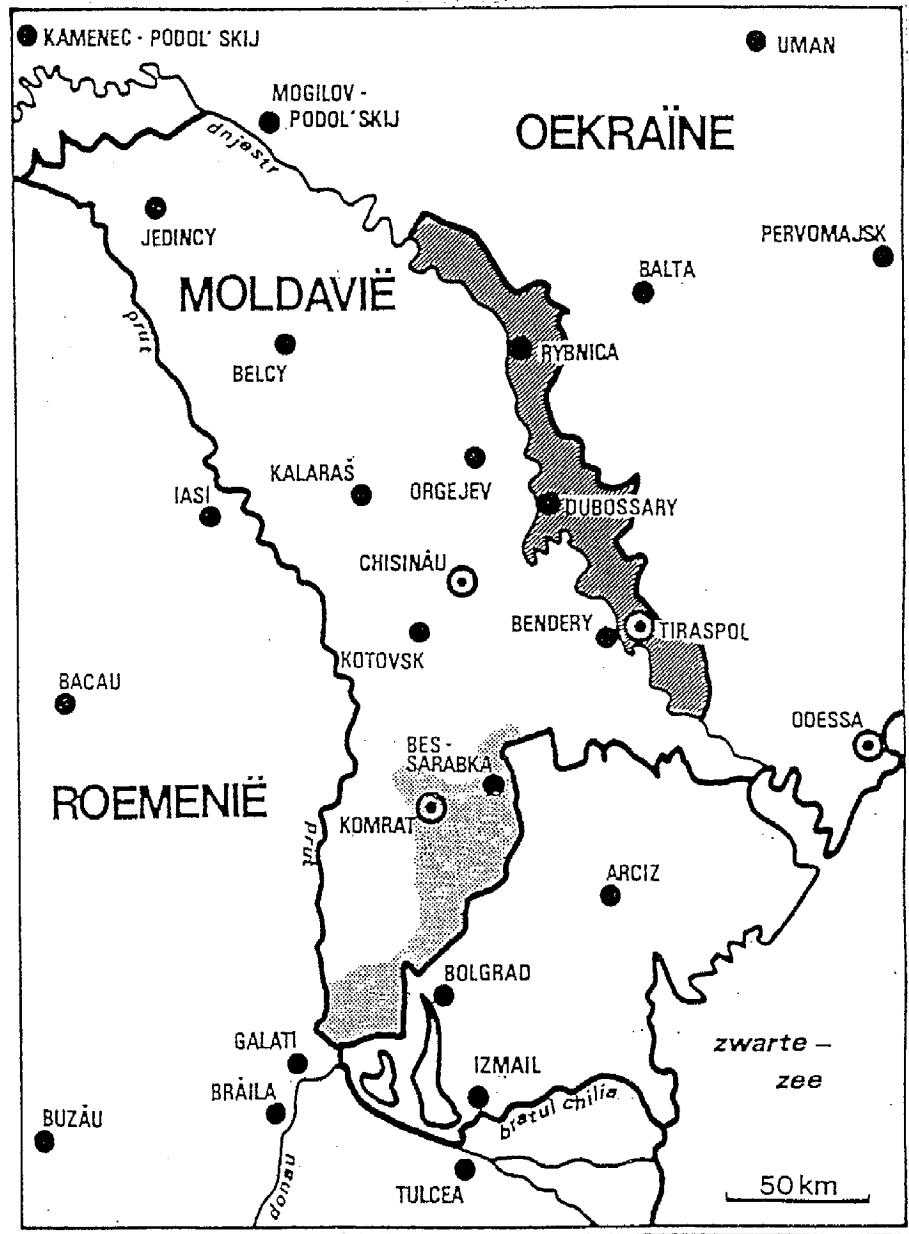
In dit artikel wordt een overzicht gegeven van de gebeurtenissen betref-

fende Moldavië in het afgelopen jaar, van medio '94 tot medio '95. De indeling van dit artikel is dan ook als volgt

- De jongste geschiedenis
- Situatie eind '94
- December '94 t/m augustus '95
- Afsluiting

Voor de samenstelling van dit overzicht is hoofdzakelijk gebruik gemaakt van de navolgende open bronnen:

- Summary World Broadcast of the BBC, Former Soviet-Union States
- The Economist Intelligence Unit Country Report, 2nd Qtr 1995.
- Chaillot Papers -18-, 'Peacekeeping in the Soviet Successor States' by Roy Allison, Institut d'Etudes de Sécurité, WEU.

■ = TRANS - DNJESTRIË
● = GAGAUZIË

DE JONGSTE GESCHIEDENIS

HET CONFLICT

Het uitroepen van de onafhankelijkheid in augustus '91 werd onmiddellijk gevolgd door het uitschrijven van algemene verkiezingen. Mircea Snegur, oud-communist, werd tot President gekozen. Hij kreeg tijdelijk extra bevoegdheden van het parlement om de noodzakelijke hervormingen vlot door te kunnen voeren. De politiek van het land kende op dat moment een aantal invloedsgroepen:

De Moldaven, meerderheid, Roemeens georiënteerd, achten de tijd rijp voor een definitieve breuk met alles wat Russisch is. De extremen onder hen streven naar opgang in een Groot-Roemenië.

De Gagauzen, minderheid, Turks georiënteerd, zuidelijke plattelandsbevolking, willen autonomie. Zij zijn nooit erg beïnvloed geweest door de russificatie omdat velen van hen lezen noch schrijven kunnen.

De Russen en Oekraïners, minderheid, Russisch georiënteerd, bewoners van de oostelijke oever van de rivier Dniestr. Zij vrezen, terecht, dat met de onafhankelijkheid een einde komt aan hun bevoorrechte positie. Zij wensen handhaving van de voormalige status quo.

Het Veertiende Leger van de voormalige Sowjet-Unie, bevindt zich op de oostelijke oever van de Dniestr. Deze militairen zijn reeds zo lang hier gelegerd dat velen van hen volledig geïntegreerd zijn in de Moldavische samenleving. De Commandant, Generaal-Ma-joor Lebed vaart een koers, waarop zijn bazen in Moskou amper vat lijken te hebben.

Ziehier alle ingrediënten ten behoeve van een voedingsbodem voor een burgeroorlog. Daar lijkt het ook op, als de Russen en Oekraïners hun wensen omzetten in daden en de oostelijke Dniestr-oever tot autonoom gebied verklaren. De Republiek Trans-Dniestrië is geboren. Echter, interna-

tionale erkenning blijft uit. Mede, omdat de oostelijke oever de voornaamste industrie herbergt, gaat de Moldavische regering in de tegenaanval, en betwist de wettigheid van de eenzijdig uitgeroepen status. Een gewapend conflict volgt, weliswaar op beperkte schaal. De Trans-Dniestriërs misrekenen zich als ze vertrouwen op de hulp van Lebed's Veertiende Leger. Deze beveelt zijn mannen zich verre te houden van dit conflict, maar waar-schuwt de Moldavische regering, dat hij een inname van Trans-Dniestrië, en dus een nederlaag van de Russen, niet zal accepteren. Een nieuwe status quo is een feit; Moldavië mag niet, Trans-Dniestrië kan niet. We schrijven zomer 1992.

Een periode van onrust, die je nog het beste kan omschrijven met 'Guerillawarfare', volgt. Pesterijen over en weer, komen pas tot een eind met de installatie van een gedemilitariseerde zone, aan weerszijde van de Dniestr. Toezichthouder hierop is een vredesmacht, bestaande uit Russische-, Moldavische- en Trans-Dniestrische infanteriebataljons. Tevens komt er een achtkoppige CVSE-commissie naar de hoofdstad van Moldavië, om herstel van een normale situatie te begeleiden. Onderhandelingsronden volgen elkaar snel op maar het geboekte resultaat is gering. De splitsing van het land treft voornamelijk de burgerbevolking, die qua levensstandaard sterk terugvalt. Er heerst een algeheel gebrek aan brandstof, wat zijn weerslag heeft op de landbouw, veruit Moldavisch' grootste arbeidssector. Het landklimaat zorgt ervoor dat de winters nog eens extra onbarmhartig worden, voor de reeds zoveel geplaagde bevolking. Deze situatie duurt ongeveer twee jaar

SITUATIE EIND '94

De situatie in de laatste maanden van 1994 is er een van gewapende vrede. In de Republiek Moldova is de Democratische Agrarische Partij veruit in de meerderheid in het Parlement. Zij staan een gematigde politiek van onafhankelijkheid voor, met zowel banden met Roemenië, als met Rusland en de

Oekraïne. De herenigingssentimenten ten opzichte van Roemenië, die vanaf het begin van de onafhankelijkheid zeer sterk waren, lijken nu reeds behoorlijk afgekoeld.

Dit heeft de betrekkingen met de opstandige regio Trans-Dniestrië positief beïnvloed. De angst van veel etnische Russen en Oekraïners in deze regio, om door een eventuele hereniging van Moldavië en Roemenië gedegradeerd te worden tot vreemdelingen in eigen land, lijkt ongegrond. De regering van Trans-Dniestrië blijft echter bij de vredesbesprekingen een akkoord in de weg staan. Onafhankelijke waarnemers wijten dit aan de 'Mafia-achtige' regeringsvorm in deze regio, die in buitengewone mate persoonlijk gewin haalt uit de gedwongen splitsing van het land. Moldova moet torenhoge belastingen betalen op alle invoer, en alle uitvoer in zake Trans-Dniestrië. Een akkoord zou deze profijtelijke situatie beëindigen.

Veel beter is de verhouding van de regering van Moldavië met een andere opstandige groep binnen de landsgrenzen; de Gagauzen. Ook Gagauzië streeft naar een zekere mate van onafhankelijkheid binnen de Republiek, maar is vanaf het begin 'on speaking terms' gebleven met de Moldavische regering in Kishinov. De plannen en de belangen van Gagauzië staan dan ook niet in verhouding tot die van Trans-Dniestrië. Een zekere mate van zelfbestuur, behoud van eigen waarden en cultuur, en vrijheid van taal in het onderwijs zijn de speerpunten in het vrijheidsstreven van de Gagauzische bevolking.

Het Veertiende Leger van Generaal Lebed is nog altijd gelegerd op de rechteroever van de rivier de Dniestr. Hoewel Lebed onomwonden zijn misprijzen uit over de regering van Trans-Dniestrië, staat vast dat hij in geval van een gewapend conflict de zijde van de etnische Russen zal kiezen. Veel van deze Russen zijn diepgeworteld in de maatschappij, en velen zijn op een of andere manier verbonden met het Veertiende Leger.

In een vraaggesprek heeft 90% van Lebeds officieren verklaard zich in deze regio 'thuis' te voelen, en een eventuele terugtrekking van het leger, als emigratie te beschouwen.

De laatste machtsfactor die hier ter sprake komt is het vredesleger, bedoeld om een gedemilitariseerde zone in stand te houden aan weerszijden van de oevers van de Dniestr.

Oorspronkelijk en theoretisch op basis van evenredige vertegenwoordiging ontworpen, en met multilateraal goedvinden ingezet, blijkt het leger nu vooral aan Moldavische kant onrust te baren. Hoewel alle partijen zich veelal aan de overeengekomen militaire samenstelling houden, blijken de Russische bataljons van de Vredesmacht veruit superieur in materiaal en materieel. De Moldavische onrust is gelegen in het feit, dat men vreest dat in geval van een gewapend conflict de Russische bataljons hun onpartijdigheid zullen laten varen, en ogenblikkelijk de kant van de etnische Russen in Trans-Dniestrië zullen kiezen.

DECEMBER '94

De belangrijkste gebeurtenis van december is ongetwijfeld de parlementaire goedkeuring van de Status Aparte van Gagauzië. In het parlement van Moldavië is het voorstel tot gedeeltelijke onafhankelijkheid van deze regio met een twee-derde meerderheid van de stemmen aangenomen. Een jaar tevoren was dit voorstel in vrijwel dezelfde vorm nog afgewezen door het toenmalige parlement. Destijds bestond het parlement voornamelijk nog uit dezelfde personen die er in de periode van de Sowjet-Unie ook al deel van uit maakten.

De onafhankelijkheid van Gagauzië is vooral gelegen in een volksvergadering door middel van referenda, taalvrijheid en een directe vertegenwoordiging van het regionale regeringshoofd, de 'Bashkan', in de regering van de Republiek. De Bashkan is qualitate qua Vice-Premier in het kabinet van Moldavië. Gagauzië erkent het parlement van Moldavië als hoogste orgaan, en deelt ten volle mee inzake landsverdediging

en belastingen.

Tevens zijn in december nieuwe onderhandelingen gestart tussen Kishinov en Tiraspol omtrent de economische problemen van beide regio's. Hierbij zijn zaken als de heropbouw van de bruggen over de Dniestr, het taalprobleem en de munteenheid uitgebreid ter sprake geweest. Beide partijen meldden vooruitgang, ondanks obstructie van de andere zijde.

Op 25 december 1994 is in Kishinov een nieuwe politieke partij opgericht. Het betreft hier de Communistische Partij van Moldavië. Speerpunt van de CPM is toenadering tot Moskou en een vaste basis binnen het GOS.

JANUARI '95

Januari is de maand waarin het Veertiende Leger veel in het nieuws is. In de eerste dagen van januari gonst het van de geruchten dat er een speciale missie uit Moskou zal komen, doel onbekend. Velen verwachten dat deze regeringsmissie als doel heeft, het uit zijn functie zetten van de omstreden Commandant van het Veertiende, de Generaal Lebed. Hieromtrent gevraagd antwoordt Lebed dat hij op de hoogte is van de komst van de missie maar dat het hier een reguliere inspectie betreft. Ook de ontkenning van een hoge militair in Moskou kan de onrust echter moeilijk wegnemen.

Tegelijkertijd (toevallig?) doet een onderminister van Defensie in Moskou een uitspraak betreffende het wegtrekken van het Veertiende: "Het is onrealistisch te denken dat met het terugtrekken van het Veertiende Leger onze aanwezigheid in de voormalige Soviet Republiek Moldavië volledig ten einde is, daarvoor is de regio van te groot strategisch belang."

Begrijpelijkerwijs leidt dit tot nog meer ongerustheid aan de kant van Moldavië. Het hele bezoek van de missie lijkt echter met een sisser af te lopen. Aan het eind van de maand meldt Generaal Lebed dat de inspecties inmiddels zijn voltooid en naar volle tevredenheid zijn verlopen. Van zijn

overplaatsing is, naar eigen zeggen, geen sprake geweest.

De levensomstandigheden verslechteren snel volgens een onderzoek van het Ministerie van Werkgelegenheid en Sociale Bescherming. Slechts 10% van de ondervraagden verklaart gelukkig te zijn met de kwaliteit van zijn/haar leven. Als redenen worden in volgorde van belangrijkheid de volgende zaken genoemd: georganiseerde criminaliteit, corruptie, slecht bestuur, hervormingen en de nog immer voortdurende invloed van de voormalige heersers.

Ook de regering spreekt haar bezorgdheid uit over de stijging van de criminaliteit. Het Ministerie van Justitie publiceerde cijfers waaruit dit zichtbaar werd. Sinds de onafhankelijkheid is het aantal misdaden in Moldavië per 10.000 mensen, per jaar, gestegen van 60 naar 100. Droevige uitschieter is de hoofdstad Kishinov, waar dit cijfer zelfs 200 bedraagt.

Verder stond de maand januari in het teken van de aanloop naar de lokale verkiezingen van 16 april. Partijen sloten allianties, verbraken deze weer om andere allianties aan te gaan, en beschuldigden elkaar op voorhand van fraude en intimidatie. Alles in de beste democratische tradities.

FEBRUARI '95

In februari komen de moeilijkheden die Moldavië heeft om op eigen benen te staan duidelijk naar voren. Enerzijds is er het bezoek van de Voorzitter van de Raad van Europa, de heer Miquel Martinez, aan Kishinov.

Het bezoek van Martinez is bedoeld als voorbereiding op het eventuele toetreden van de Republiek Moldova tot de Raad van Europa. Dit zou voor Kishinov een zeer belangrijke stap zijn op weg naar de internationale erkenning die het meent nodig te hebben wil het ooit uit de schaduw kunnen komen van de voormalige heersers.

Gevraagd naar het probleem Trans-Dniestrië antwoordde Martinez: "De machthebbers in Tiraspol moeten zich realiseren dat Moldavië op het station

staat om de sneltrein te nemen. Het zou erg onwijs zijn om op het perron achter te blijven."

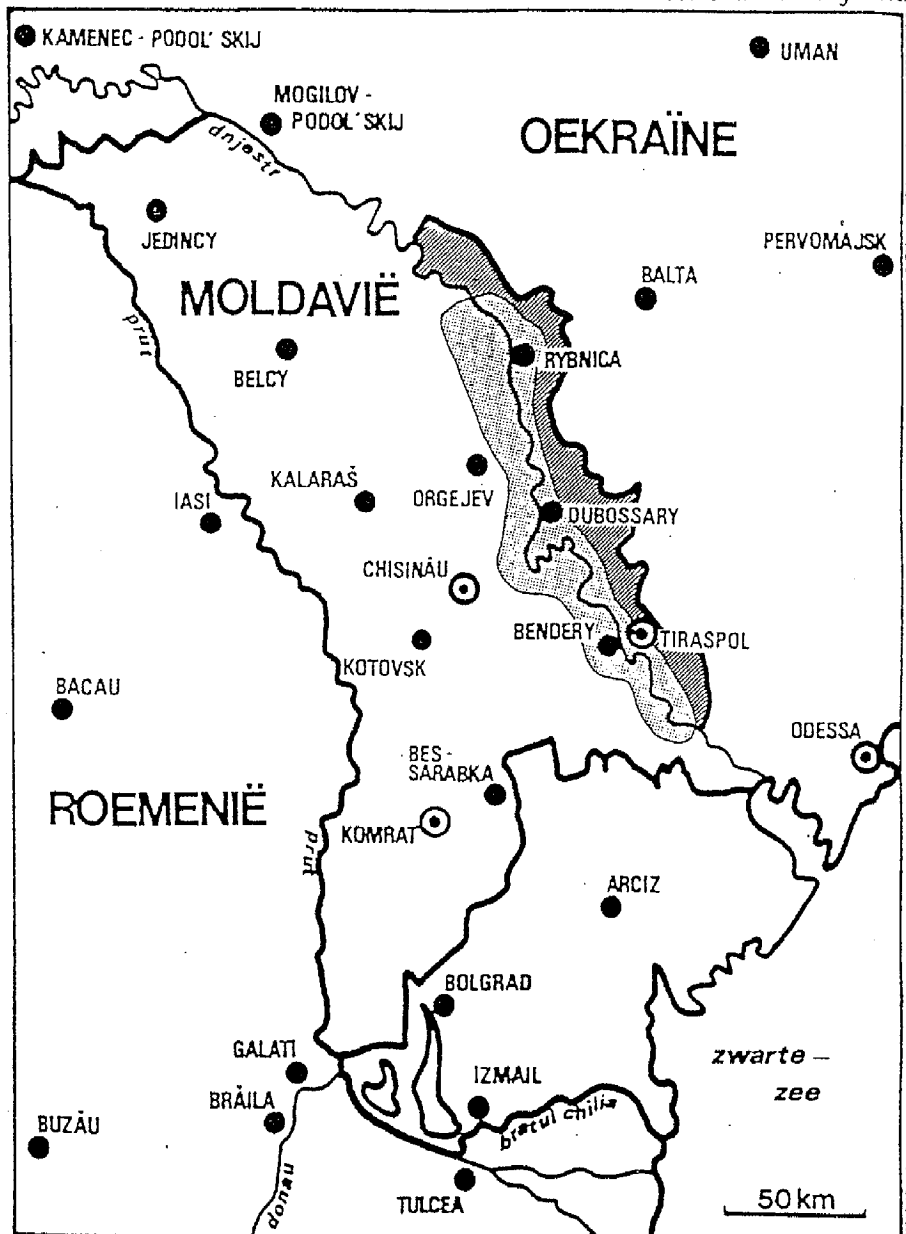
Hij sloot het bezoek af met de mededeling dat hij onder de indruk was van de motivatie en de goede wil van het volk en de regering van Moldavië.

Anderzijds was er het probleem Gazprom. De aardgasvoorziening aan Moldavië wordt van oudsher verzorgd door de Russische firma Gazprom. Op 27 februari maakte deze firma bekend dat ze, vanwege de hoog opgelopen schulden van de Moldavische Staat (190 miljoen \$), besloten had de gasleverantie te stoppen. Vrijwel meteen hierna werd de daad bij het woord gevoegd. Heel Moldavië zat zonder gas. De reden van deze catastrofe was, natuurlijk, gelegen in de opdeling van het land. Vrijwel alle zware industrie van de regio ligt in Trans-Dniestrië. Zij zijn dan ook de grootverbruikers van het aardgas, (40%). De rekening gaat echter naar Kishinov. Nu had Gazprom met de Moldavische regering afspraken gemaakt omtrent een gasmatigingsbeleid. Onder de voorwaarde dat Moldavië de helft minder gas zou gebruiken, zouden de leveranties doorgaan. Aan deze afspraken voelde Trans-Dniestrië zich echter niet gehouden, met de uiteindelijke totale afsluiting tot gevolg.

Er is internationale beroering ontstaan over de onophoudelijke geruchtestroom betreffende de aanwezigheid van Spetsnaz-eenheden uit Trans-Dniestrië in, of in de onmiddellijke omgeving van, de brandhaarden in Tetsjenië. Vanuit Tiraspol werden deze geruchten categorisch ontkend, totdat er onomstotelijke bewijzen opdoken inzake het meevechten van militairen uit Trans-Dniestrië, tegen de Russen. De president van de niet erkende regering in de Dniestr-republiek, de heer Smirnov, verklaarde toen hieromtrent: "...het inzetten van troepen uit Trans-Dniestrië in dit conflict is niet alleen onwijs, het is zelfs onzinnig. Immers, deze hele regio is gebaat bij een normale relatie met een stabiel en vreedzaam Rusland. Evenwel zijn er van oudsher troepen uit Trans-Dnie-

strië gelegerd geweest in Tetsjenië. Het is denkbaar dat deze soldaten, die thans geheel buiten onze macht vallen, in het conflict de zijde van Doedajev gekozen hebben."

voormalige Soviet Republiek Moldavië wil dat haar vroegere bezettingsmacht blijft zitten waar hij zit. Toch een wat vreemde situatie voor een staat die koste wat kost onafhankelijk wil

▨ = TRANS-DNIESTRIË
 ▨ = VEILIGHEIDSSZONE

MAART '95

Het dreigende vertrek van het Veertiende Leger houdt ook in maart de gemoederen bezig. In Tiraspol wil men een referendum houden onder de inwoners van Trans-Dniestrië omtrent de gewenstheid van terugtrekking. Dat de uitslag hiervan zich bijvoorbeeld laat voorspellen, kan de organisatoren niet op andere gedachten brengen. Als Generaal Lebed met de uitslag geconfronteerd wordt, (93.3% van de geldige stemmen tegen terugtrekking), reageert hij gelaten, "Iedereen in de

worden. Echter, onder welke woorden men het ook tracht te verkopen, de motieven van zowel Kishinov als Tiraspol zijn eender: Geld."

Het lijkt er echter steeds meer op dat de afspraken zoals die gemaakt zijn tussen Kishinov en Moskou, tot op de letter zullen worden nagekomen. Dit houdt onder meer in dat er medio '95 een aanvang gemaakt zal worden met de verscheping van materiaal en materieel naar Rusland. Met of zonder de goedkeuring van de bevolking van

Trans-Dniestrië.

In Gagauzië is in maart een referendum gehouden over de inkleding van de, in december verworven, semi-onafhankelijke status. Alle gemeenten in deze zuidelijke regio moesten een principe-uitspraak doen over deelneming aan de nieuwe staatsvorm. Hierbij werd de nadruk gelegd op het feit dat men hoe dan ook Moldavië blijft. Daartoe waren de stembureaus voorzien van zowel de Gagauzische-, als de Moldavische vlag.

Onafhankelijke waarnemers die het proces begeleidden, constateerden een rustige sfeer tijdens de stemming, waar 110.000 mensen aan deelnamen. Van de geldige stemmen was 73% vóór de aparte status van Gagauzië in Moldavië. De grens was getrokken bij 60%. Van de 36 gemeenten stemden 30 vóór de aparte status. Hiermee werd één van de struikelblokken voor Moldavië op weg naar toetreding tot de Raad van Europa, uit de weg geruimd.

De onafhankelijke Republiek Moldova werd voor het eerst in haar jonge bestaan geconfronteerd met massale stakingen. De protesten richtten zich met name tegen de economische koers van de regering. Een van de grootste klachten was de achterstand in uitbetaling van de ambtenarensalarissen. De aanleiding leek een onschuldig dispuut tussen studenten en Universiteit in Kishinov met betrekking tot de naamgeving van het vak 'Geschiedenis van Moldavië'. Tot voor kort heette dit vak nog 'Geschiedenis van de Roemenen'. De studenten eisten dat het vak zijn oude naam zou terug krijgen. De Universiteit weigerde dit, aanvankelijk met volledige steun van de regering. In korte tijd echter, bemoeide alles wat nationalistisch was, of juist niet, zich met de zaak, waarna het in vlot tempo escaleerde. Deze muis krijgt ongetwijfeld nog een staartje.

APRIL '95

De maand april was de maand van de verkiezingen in Moldavië. Op 16 april konden de bewoners van 200 dorpen en elf steden naar de stembus om hun

gemeenteraden en burgemeesters te kiezen. Buitenlandse onafhankelijke waarnemers meldden een ordentelijk verloop van de procedures. Een vege aanwijzing omtrent de afwezigheid van enige democratische traditie was het feit dat minder dan 50% van de bevolking haar stem uitbracht. Als gevolg hiervan werden de verkiezingen ongeldig verklaard, en een nieuwe ronde uitgeschreven, voor 30 april. De opkomst bij de tweede ronde was zo mogelijk nog dramatischer dan op de 16e. Negatieve uitschieter, Kishinov, waar slechts 20% van het electoraat een geldige stem uitbracht. (In de eerste ronde was dit nog 35% geweest.)

Onder de nieuwe grondwet betekende dit dat ook de uitkomst van de tweede ronde ongeldig verklaard werd, in die plaatsen waar minder dan 50% van de stemgerechtigden een stem uitgebracht hadden. In deze gemeentes werd nu een burgemeester aangewezen door de President van de Republiek. Alzo geschiedde in Kishinov, Ialoveni, Soroca, Straseni en een aantal dorpen.

Daar waar de verkiezingen wat minder dramatisch waren verlopen, kwam de regeringspartij, de Democratische Agrarische Partij, als absolute winnaar uit de bus. Op maar liefst 60% van de beschikbare bestuursplaatsen kwam een kandidaat van de DAP te zitten. Goede tweede werden de Communistische Partijen, met 199 bestuursplaatsen. Verrassend was het relatief magere resultaat van de Socialisten/Unionisten. Zij verwierven slechts 82 posities. Teleurstellend was ook het resultaat van de Associatie van Vrouwen van Moldova, een schamele negen zetels was de beloning voor zeventig jaren officiële emancipatie en gelijkberechtiging binnen het Sowjetsysteem. Politiek in Moldavië blijft voorlopig een mannenzaak, zo laat het zich aanzien.

Op 19 april gebeurde dan toch, waar heel Moldavië zijn hart voor had vastgehouden. Pavel Grachev, de Russische Minister van Defensie, stelde de volledige reorganisatie van het Veertiende Leger in Trans-

Dniestrië bekend. Aanvang onmiddellijk, einddatum 1 augustus 1995. Het legerplan kwam neer op een zeer forse reductie van het aantal militairen, een terugtrekking van vrijwel al het zware materieel, en de vernietiging van een grote hoeveelheid overbodige munitie. Als reactie hierop liet Generaal Lebed weten geen andere keuze te hebben dan Moskou de hem toevertrouwde taak terug te geven. Later, (zie geb. mei) zou hij echter laten weten dat hij vastbesloten was aan te blijven tot er een politieke oplossing gevonden was voor het Moldavische probleem. Vast staat wel dat er tenminste één militaire eenheid zal achterblijven om het gigantische wapenarsenaal van het Veertiende te bewaken, totdat ook hiervoor een acceptabele oplossing is gevonden. De Moldavische regering in Kishinov maakt zich ernstig zorgen, dat veel wapens en materieel in de nadagen van het Leger, onopgemerkt overgaan in Trans-Dniestriscie handen.

De stakingen en protesten in Kishinov lijken een opmerkelijk succes geboekt te hebben. De president, Mircea Snegur, heeft het Parlement gevraagd de grondwet te herzien op het punt van de taal van Moldavië. Hij stelde dat dit in het vervolg de Roemeense taal diende te zijn. In '94 had hij nog verklaard dat Moldavisch een separate taal was.

MEI '95

Ondanks toezeggingen van de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken van de Russische Federatie, gedaan tijdens zijn bezoek in de laatste dagen van april, omtrent de onwrikbare wil van de Russische regering zich aan de eerder gedane afspraken met Moldavië te houden, keurt de Russische Doema een omstreden resolutie goed. De motie luidde :

“ De terugtrekking van het Veertiende Leger uit de Trans-Dniestr regio zal leiden tot een sterke verhoging van de interne spanningen binnen de voormalige Soviet Republiek Moldova. Hierbij kan have en goed van Russische burgers, en dat van Moldavische burgers van Russische origine, ernstig

in gevaar komen. Daarom dient de reorganisatie, en de daarop volgende terugtrekking van dit Leger opgeschort te worden, totdat er een politieke oplossing ten behoeve van de onvoorwaardelijke veiligheid van alle inwoners van deze regio gevonden is."

De resolutie werd aangenomen met 267 stemmen vóór, 0 tegen en 2 onthoudingen.

De Moldavische regering heeft een oplossing gevonden voor haar financiële problemen met het Russische bedrijf Gazprom. Eind februari sloot deze firma de gastoevoer tot Moldavië af, omdat deze staat zich niet aan haar verplichtingen hield. Na enkele dagen werd er toen een zeer tijdelijke tussenoplossing gevonden, waarbij Moldavië slechts 25% van zijn normale quotum kreeg. Nu lijkt er echter aan deze situatie een eind gekomen.

Als terugbetaling van de schulden van '93 en '94 krijgt Gazprom een belang van 3,5 miljoen US\$ in de Rezina cementfabrieken. Tevens krijgt ze een belang in de energiecentrale die 80% van Moldavië van electriciteit voorziet. Gazprom heeft eerder reeds een meerderheidsbelang gekregen in het pijplijnnetwerk t.b.v. gas.

Dat Moldavië op de juiste weg lijkt om een gerespecteerd land binnen Europa te worden blijkt uit de voortvarendheid waarmee wederzijdse toenadering gezocht wordt met, en vanuit, de westerse landen. Op militair gebied bijvoorbeeld, is Moldavië vast van plan een bijdrage te gaan leveren aan het Partnership for Peace-programma van de NAVO. Ook in economisch opzicht bevindt het land zich in een stroomversnelling. Traditionele zakenpartners als Rusland, Oekraïne en Roemenië krijgen nu gezelschap van landen als Hongarije, Tsjechië en Polen. Ook westerse goederen en diensten zijn nu bereikbaar voor de jonge Republiek, voornamelijk door de 'zachte' kredieten vanuit de EU, het IMF en de Verenigde Staten. Het totaal aan buitenlandse hulp zal dit jaar een kleine 300 miljoen US\$ bedragen.

Een deel van dit geld zal besteed worden aan modernisering van één van de enige bedrijfstakken waarin Moldavië van oudsher tot 's werelds toonaangevende landen behoort, de wijnindustrie.

JUNI '95

Onduidelijkheid troef over het reorganiseren van het Veertiende leger, begin juni. Bronnen in Moskou en de staf van het Veertiende lijken elkaar volledig tegen te spreken voor wat betreft details en condities van terugtrekking. Toch lijkt één van de grote struikelblokken uit de weg geruimd, nu Oekraïne toestemming heeft gegeven tot het vervoer van materiaal en materieel over haar grondgebied. Tevens is er onrust ontstaan over het lot van Russische militairen die gerepatriëerd worden. Geruchten gaan dat velen van hen direct naar Tetsjenië gestuurd worden, waarbij gezin en familie aan hun lot wordt overgelaten in het voor hen onbekende Rusland. De nieuwe commandant van het Veertiende Leger heeft desondanks aangedrongen op het herstellen van een normale rotatie van het personeel, iets wat door Lebed consequent geweigerd was.

Om een eind te maken aan alle geruchten en speculaties brengt de Russische minister van Defensie, P. Gravchev, een bezoek aan Moldavië, in de laatste dagen van juni. Hij spreekt met vertegenwoordigers van Regering, Legerstaf en CVSE.

Moldavië heeft een EBRD-lening verworven om de eenzijdige energievoorziening te veranderen. De bedoeling is dat er van het geld een nieuwe hydro-elektrische centrale gebouwd gaat worden. Hiermee moeten problemen, zoals die met Gazprom, tot het verleden gaan behoren. Ook goed nieuws is de opening van de Moldavische stock-exchange. Op 27 juni hield zij haar maiden-sessie. President Snegur sprak hierbij van een historische gebeurtenis.

De 'Bashkan'-verkiezing in Gagauzië is vrijwel incidentloos verlopen. De eerste leider van deze jonge autonome

regio is een voormalige Communist uit het vroegere Moldavische Sowjetparlement. Bij zijn inauguratie is de President van de Republiek aanwezig.

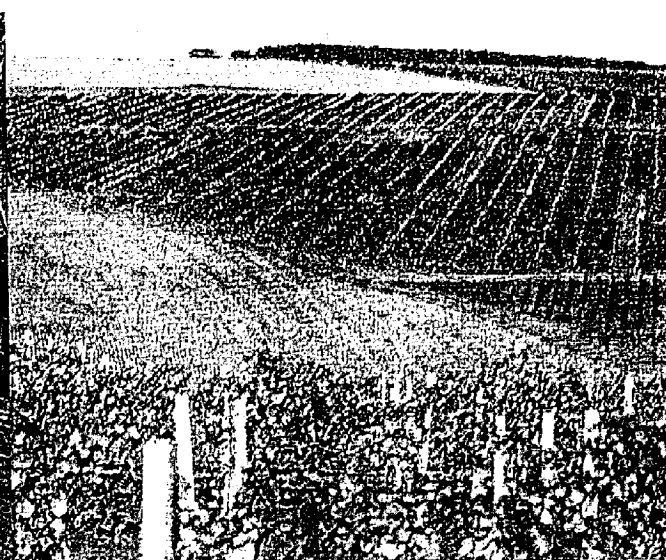
Nog altijd is het aan het taalfrent niet rustig. Stakers en studenten dreigen met nieuwe acties als de regering niet gauw haar belofte waarmaakt, om grondwettelijk de landstaal van Moldavisch in Roemeens te veranderen.

JULI '95

Begin juli worden de voorbereidingen getroffen tot het vernietigen van een groot deel van de munitie van het Veertiende. Dit zal gaan gebeuren op deels Moldavisch-, deels Trans-Dniestr's grondgebied. Als hiermee aangevangen wordt op 10 juli, rijzen al snel de eerste klachten van Trans-Dniesterse zijde. De vernietiging zou een grote belasting zijn voor het milieu, en daarvoor moet een schadevergoeding betaald worden. De vernietiging wordt stilgelegd gedurende een onderzoek naar de milieu-effecten. Nadat dit onderzoek heeft uitgewezen dat de effecten te verwaarlozen zijn, wordt de vernietiging aan het eind van de maand hervat.

Tot zijn stomme verbazing is de nieuwe commandant van het Veertiende gestuut op de aanwezigheid van lokale, dus Moldavische, dienstplichtigen in zijn leger. Omdat zijn voorganger geen gebruik wenste te maken van reguliere dienstplichtigen, die gewoontegetrouw uit heel Rusland komen, had hij een opkomstplicht bedongen bij de regering van de toenmalige Socialistische Moldavische Sowjetrepubliek. Nu, jaren na de onafhankelijkheid, bleek niemand eraan gedacht te hebben deze opkomstplicht af te schaffen, met als gevolg dat elk jaar een flink aantal Trans-Dniesterse jongemannen in vreemde (Russische) krijgsmacht trad. Bij navraag verklaarde Lebed dat, het gevechtsgereed houden van zijn eenheid, zijn voornaamste zorg was geweest.

Dankzij goede economische ontwikkelingen en een nog betere zomer is Moldavië voor het eerst in zijn

geschiedenis erin geslaagd graan voor de export te verbouwen. Ook is er goed nieuws van het financiële front; De inflatie lijkt tot staan gebracht en de nationale munteenheid is converteerbaar geworden. Details hieromtrent zijn helaas onbekend. In ruil voor grote investeringen en groei van de werkgelegenheid heeft Moldavië een grote olieconcessie gedaan aan een Amerikaanse maatschappij. Welke maatschappij het hier betreft werd vooralsnog geheim gehouden. Op 15 juli 1995 werd Moldavië officieel lid van de Raad van Europa.

President Snegur heeft er tijdens onderhandelingen met het bestuur van de autonome provincie Gagauzië op aangedrongen, dat er met gezwinde spoed een begin gemaakt wordt met het ontwapenen van de lokale milities in de regio. De veelal automatische wapens vormen een serieuze bedreiging voor de interne stabiliteit van de provincie, aldus Snegur.

AUGUSTUS '95

Trans-Dniestrië lijkt steeds verder in levensstandaard achteruit te gaan. In augustus vormen zich weer ouderwetse sowjetrijen voor de broodwinkels bij gebrek aan deze eerste levensbehoefte. Tevens is het gas op rantsoen. De lage levensstandaard brengt ook gezondheidsrisico's met zich mee, zoals blijkt als er medio augustus een cholera-epidemie oncontroleerbaar de kop op steekt. Als gevolg hiervan sterven ten minste twee personen, velen raken ernstig ziek. Sinds de onafhankelijkheid in 1991 is het percentage serieuze misdrijven in Trans-Dniestrië met 67% gestegen.

Ook Moldavië verwacht deze winter de brandstof te moeten gaan rantsoeneren. Toch blijft het financieel-economisch voor de wind gaan, de inflatie daalt, export en investeringen stijgen flink. President Snegur heeft zich gedistantieerd van zijn politieke partij, de Democratische Agrarische Partij. Hij studeert op de mogelijkheid zelf een nieuwe partij op te richten.

Eind augustus is de ontwapening van de Gagauzische milities een feit. Dat een en ander niet zonder slag of stoot ging, bewijst de aanhouding van een van de militieleiders. Het betreft hier een officier van de voormalige Moldavische veiligheidsdienst. Hij wordt verdacht van moord.

EEN BLIK OP DE TOEKOMST.

Het proces van de reorganisatie en terugtrekking van het Veertiende Leger leidt onomkeerbaar een nieuwe fase in, in de onderhandelingen tussen Moldavië en Trans-Dniestrië. Het lijkt er sterk op dat de laatsten vroeg of laat water bij de wijn zullen moeten doen en genoopt worden te streven naar een compromis. Op dat moment zullen de personen die het momenteel in Trans-Dniestrië voor het zeggen hebben, hun schaapjes waarschijnlijk op het droge hebben, en met de noorderzon zijn vertrokken, de regio als een verpauperde puinhoop achterlatend. Toch heeft Moldavië de natuurlijke hulpbronnen om ook dit probleem het hoofd te kunnen bieden. Tevens stemt de economische groei en het mondiale vertrouwen in Moldavië tot tevredenheid.

Een latent gevaar schuilt echter in de politieke ontwikkelingen in Rusland.

Communisten en Ultra-Nationalisten vinden daar steeds meer gehoor bij de bevolking met hun eenvoudige, doch doeltreffende slogan: 'Ransjhe bilo Lutsjhe', 'Vroeger was het beter'. Eén van de redenen waarom het vroeger beter was, volgens deze partijen, is gelegen in het feit dat de Sowjet-Unie een rijk en machtig land was, gerespecteerd want gevreesd, het geheel groter dan de som der delen. In hun ogen is het GOS dan ook geen werkbare optie, omdat de nationale belangen, die van het samenwerkingsverband altijd overschaduwden. Er dient dus gestreefd te worden naar herstel van de Unie van Socialistische Sowjet Republieken, en daarin is voor onafhankelijkheid en vrijdenken weinig plaats. Door het succes van deze stellingname zijn ook de gematigde partijen in Rusland gedwongen hun verkiezingsprogramma's op dit punt aan te passen. Of deze dreiging ten opzichte van de voormalige Sowjet Republieken wordt omgezet in daden staat nog te bezien, het zaad van de twijfel is in ieder geval gezaaid.

Zolang Moldavië zijn interne conflicten niet heeft opgelost zal het uitermate kwetsbaar blijven ten opzichte van zijn buurlanden. De deur blijft zodoende openstaan voor lieden die, goedschiks danwel kwaadschiks, een broedervolk in de verdrukking te hulp willen snellen. Tevens dient ze zich te wapenen tegen diegenen, die momenteel het land van binnenuit plunderen, en garen spinnen bij de voortdurende van het conflict. Pas als het zich als één volk naar buiten toe profileert, zal de pubertijd van dit mooie land tot een einde komen, en overgaan in volwassenheid.